

85H
N. 35

SHKRIMTARË AMATORË
DHE RAPSODË POPULLORË

HAZIZ NDREU

Valët

e Drinit
të Zi

891/983-1

HAZIZ NDREU

N 35

51

" VALËT E DRINIT TË ZI "

Poema dhe vjersha

LIBRARI E SHTETIT
GJURAJSTRIT

~~39504~~
13811

SHTËPIA BOTONJËSE «NAIM FRASHËRI»

PARATHANIE

Rapsodi ynë, Aziz Ndreu po paraqitet para lexuesve me librin e tij të dytë. Vepra përmban një poemë epike dhe disa vjersha. Autori i këndon trimnisë dhe guximit të malësorëve të Dibrës, që luftuen për të mprojtë tokën e tyre kundër ushtrisë aneksioniste të kraljtit të Serbisë. I këndon me hov Partisë sonë, rinisë, Dibrës, Armës së Sigurimit dhe Ushtrisë sonë Popullore.

Poema «Valët e Drinit të Zi» trajton një betejë që bahet në mes të shqipëtarëve dhe ushtrive serbiane në tokat tona. Në Luftën Ballkanike ushtritë serbe e malazeze kundër Turqisë, sulmojnë Shqipërinë e veriut, Shkodrën e Dibrën, me qëllim që të rrëmbejnë pjesë të mira t'atdheut tonë. Ata nuk i përfillin fare dëshirat dhe perpjekjet e popullit shqiptar për liri. Ata nuk e njihnin fare independencën, që u çpall në nandor 1912. Ata nuk e njihnin fare Shqipërinë.

Kryengritja e Kosovës, luftat kundër Turgut Pashës, Xhavit Pashës, kryengritja e Dedë Gjollit kundër Turkut, çetat dhe luftat e tyre në jugë u kunorëzuen me çpalljen e pavarësisë në Vlonë. Mbeturinat e ushtrisë turke në disa vende si në Shkodër nuk përfaqësonin ma Turqinë tek ne. Ditët e këtyne mbeturinave ishin të numrueme, po të mos

ndodhnin komplikacionet që solli lufta ballkanike. Pra serbët e malazezët vinin tek ne jo si çlirues, por si aneksues, si shtypës, siç e treguen me vepra.

Kongresi i Bazelit (Svicër) në nëndor 1912, ku mori pjesë edhe Lenini me bolshevikët rusë, i dënoi plotsisht sulmet e shovenistëve fqij me Shqipërinë dhe kërkoi të luftohej kundër shtypjes së popullit shqiptar. (Shih: Historia e Shqipërisë, II, Tiranë 1965, fq. 352).

Populli ynë, kur ka qenë puna për të luftue kundër turkut, ka luftue edhe krah për krah me serbë e malazes. Shembuj ka mjaft gjatë historisë s'okupacionit turk në Ballkan.

Por tashti, që shqipëtarët ishin zgjue dhe kishin krijuë të parin shtet mbas vdekjes së Skënderbeut, ata nuk e duronin kurrsesi zgjedhën serbe dhe luftonin kundër këtyne ushtrive grabitqare.

Një rast të tillë përshkruen poema e rapsodit Hazis Ndreu. Dihet se serbomëdhejtë blenë me parë disa krenë, në mënyrë që të hyjnë pa telashe thellë në tokën tonë nga ana e Dibrës. Lufta që banë malësorët tonë ishte populllore, kundër serbomëdhejve dhe kundër krenëve tradhëtarë. Shqiptarët e maleve të Dibrës: Reçi, Dardha, Luma dhe krahi-na të tjera, kur shikojnë se po shkelen vendet e tyre nga një ushtri serbomadhe prej dymbëdhjetëmijë vetësh, megjithëse t'uritun, pa armë, pa veshje, sulen mbas kushtrimit, mbliidhen mbas prisave të tyre, të cilët janë edhe ata njerëz të thjeshtë dhe luftëtarë të fortë. Njëmij malësorë e shpartallojnë ushtrinë serbe të paisun me armë moderne.

Autori i përshkruen bukur betejat, kacafytjet dhe trimnitë e shqipëtarëve. Dufin autori e shpreh sidomos kundër krajlit dhe njerzëve të tij, që bahen

shkak luftash të padrejta dhe marrin në qafë ush-trinë, bijt e popullit serb.

Si rapsod Hazis Ndreu asht për t'u urue për kë-to vjersha. Në to spikat talenti. Ai i çfrytizon me mjeshtri figurat popullore, shprehjet, fjalët dhe frazeologjinë e popullit. Ai ka krijuar një varg pak a shumë të vetin, të cilin përgjithësisht e përdor mirë. Hazizi asht epik. Luftimet i përshkruen të gjalla dhe të ndryshme simbas rastit. Përpiqet mos të përsërisë, siç ndodh zakonisht në rapsodët e tje-rë. Vetë tjetër e Hazizit asht se i rri besnik gjuhës dhe shpirtit popullor. Edhe kur shkruen vjersha me temë të sotme, ai i vesh ato me fjalë e shprehje po-pullore dhe nuk fut pa nevojë fjalë moderne të hu-eja dhe shprehje gazetareske, siç ndodh dendun tek disa rapsodë të tjerë. Ai shkruen vjersha popullore me frymzim e jo artikuj të vumë në varg. Në këtë drejtim Hazis Ndreu shërben si shembull për ata që bajnë përpjekje të krijojnë poezinë e tyre ori-gjinale simbas vargut tonë popullor. Veç kësaj Ha-zizi gjen rima të bukura, të cilat e ndihmojnë fry-mëzimin. Rallë gjen tek ai rima me «i» «i» e «u» «u», ose rima foljore pa nevojë. Në vjershat «Në sulm mbi barrikata», «Shpatë e çveshme e klasës punëtore», «Dibrës sime», «Falë iu qofshim në she-kuaj të jetës», «Arma e re», gjejmë të kjartë dashu-ninë e autorit për Partinë dhe për rrugën e lavdish-me që ka ndjekë e ndjek populli ynë nën udhëhe-qjen e saj. Edhe në këto vjersha hasim vargje të të-ra me të vertetë poetike si në poemë, që t'emocio-nojnë dhe të mbushin me krenari.

Por edhe Azizi si rapsod nuk u shpëton nganjë-herë përsëritjeve dhe vargjeve të dobët. Këtë auto-ri duhet ta ketë para sysh në t'ardhmen dhe, me një punë ma kambëngulse, të na japë përherë vepra të mira, të cilat masa i pret me dëshirë.

Urojmë që vepra në fjalë të jetë një nxitje për një punë ma të ngritun dhe ma të bukur në t'ardhmen. Populli ynë i lexon me dëshirë rapsodët kur ata i këndojnë bukur Partisë, punës së madhe që kryhet sot në vendin tonë, dhe traditës sonë të lavdishme, luftës sonë për liri.

K.J

Laç, shtator 1966

VALET E DRINIT TË ZI

(Poemë)

I

Drini i Zi ecën me shkulma valë-valë,
tue u përplasun nëpër kepa ball' për ballë,
her' në shtrat e her' prej shtratit ai tue dalë;
len në t'majtë të dy malet Reç e Dardhë,
që i mbështesin brinjët në rrasë të gjallë,
ngul' shtëpijat kodër m'kodër rrallë e rrallë,
fukara, po, të këputun mot mbas moti,
gurë e dhé ku duken zi prej tym baroti
kundër turkut, kundër serbit, pa bajraçe; 1)
cullt' 2) pa bukë e vet' tue vdek' me pushk' për
faqe!

Në nandqindedymbëdhjeten, në dhjetor,
mbuloi dimni fushë e male, shi e borë.

Uke Shkambi rri mbështet' në der' t'kacolles,
me një pece një pastrim i ban kapsolles.

Kanjihërë i lshon sytë në koshar:

një jav' bukë, s'ka ma tepër në hambar.

Rrin i tretun ndër mendime tue mendue:

«Asht ma mirë të mos kesh as cull', as grue!

1) Pa bajraçe = pa bajraktarë.

2) Cullët = fëmija.

Si mund t'ruhet grueja e fmija, burrë i dheut,
kur t'len buka edhe krypa n'dit' të shndreut?

Si mund t'ruhen edhe t'rriiten fmijt' e mjerë
në një odë që nuk ka as xham as derë!

Un' çuditëm se si rrojme e s'kemi vdekun,
natë e ditë shpin' për zjarmi, z bathë e vdeshun!*

«Pse mendohe, Uke Shkambi? — po i thot'
grueja —

Nuk asht than' veç unë e ti me vdek' nga uja! 1)

Tre çerekët si ne i ke në Dardhë e n'Reç,

Ku asnjëni s'asht ma mir' veç n'qoft' ma keq!»

Në mëngjes, kur zbardhi drita, bumbulloi lodra,
ushtoi zani, krisi pushka nëpër kodra:

«Hej ju burra, t'Reç e Dardhës, bij t'malsisë,
krali i serbit me fuqi po i msyn Shqipnisë,

s'do me ditun se flamurin ngritëm n'Vlonë,
e se turkun hoqëm qafet përgjithmonë!

Vendet tona dashka serbe me na i bamë,
sepse gjyshat trashigim ja paskan lanë!

Ka ra Shkodrës, bregut t'Bun's e n'Tarabosh,

ka ra Lumës dhe malsisë qosh e m'qosh!

ka ba be, qeni i qafirit, n'fenë e vet:

ja nën mue, ja t'gjith njiher' kam për t'ju shkretë!-

Më t'dy malet shkoi kushtrimi si rrufe,
vend për vend tue u përhapun nëpër dhé, 2)

tue arritun deri n'vesh të mullixhiut,
n'maje t'malit der ke tufa i shkoi bariut.

Ky kushtrimi i përshkojti vrimë e skutë,
n't'tana skajet kund nuk mbeti për pa u futë.

T'u lshuen burrat përmbas zanit të kushtrimit,
t'gjith një hovi, si shpejtsia e valve t'Drinit.

1) Uja = uriya.

2) Dhé = këtu: popull.

Teposht' Sukës, sa mund, rran' 1) ky Fal' Kasami,
 nëpër Ceka, 2) sa mund, merr 3) Halil Selmani,
 nëpër lisa tue vet-tue Dali Lami,
 n'krahanuer tue iu tundun xhamadani.
 Xhafer Doda, burr' zeshkan, mustegezi,
 vesnë e mbathun si me qen' dhandër i ri,
 kur vikat' zani i tij po mirrte gjamë,
 tue shpue Reçin nëpër gryka anembanë.
 Hasan Rama del prej kulle shum me vrullë,
 tue lan' shtëpinë fillikat më gra e m'cullë,
 përvjel' krahat, m'krahanuer kmisha zberthye,
 kryqzue rrypat me fyshekë e lshue përkije, 4)
 meje m'meje 5) gur më gur e lshonte hapin,
 kambës s'tij nuk ka ortak t'ja mbrije vrapin.
 Nëpër gjerdhe Halim Lika e Xhafer Sula,
 me të madhe tue bërtitun «M'tani, 6) burra!»
 Kndon manzeri i Suf Xhelilit n'Listivalle, 7)
 peshë tue çuemun gjith krahinën mal e zalle.

E si rreshmja kur rrëshqet në male t'brenit,
 tue u ngjeshun e tue u rritun rend mbas rendit,
 qekso soji rendin burrat mbas kuvendit.

Suf Xhelili zanin çoi në mes t'kuvendit:
 «Beja rren', se vet' do t'shkretet qeni i qenit! 8)
 Se kët vend nuk mund e shkreti otomani,

1) Rran = vrapon.

2) Ceka = emen vendi gurishte në rreth të Drinit.

3) Merr = këtu vrapon fort.

4) përkije = sipër.

5) meje m'meje = megje m'megje, kufi m'kufi.

6) Mtani = mbi ta!

7) Listivalle = emën vendi.

8) Idea e krejt frazës: ma sa baj be rrenë, aqë jam
 i bindun se do të shkretohet qeni i qenit.

as orditë me pashallarë, as mbret sulltani!
 Paska dalun fillikat në kmishë e n'brekë,
 malli e marrka ktu n'rreth t'Drinit për me dekë!
 Se Shqipnia asht mësuem me këto vala,
 n'shkulma t'tyne qenë gjithmonë dhe Reç e Dardha!
 Reç e Dardha janë të njohtun në Shqipëni
 si dy male t'pakoritun në trimni!
 Më çdo skaj ku ka rrënkue toka shqiptare,
 hutat tona n'her' të par' kanë ra batare!
 Reç e Dardha jo shumë larg, por njitash vonë,
 si zakon po, që ka qenë ndër ne gjithmonë,
 rrokën hutat gjith sa qenë burra për shpi
 edhe shkuen drejt në Plavë edhe n'Gusi,
 me i ndihmue kundër shkjeve t'Malit t'Zi;
 e së bashku me gjith Gasfi edhe Krasniq,
 Hot e Grud', Nikaj - Mertur e me Nikshiq,
 në Sutjeskë mun ke ura ban' kërdi:
 Shkodr' e male nuk ja lshuen Malit të Zi!
 Ne si babat do t'luftojm me një kapsolle,
 dërsa t'shkretën robt e shpis' me gjith kacolle!-
 e n'shkretinë t'vij' kët vend ta mbjell' kërtolle!- 1)

Për drejt Lumës u drejtue dora e Ukut,
 shllunga-shllunga tue i dal' tymi prej çibukut:
 «Hajdi, burra, Reç e Dardhë si e kem zakonin,
 ujë e mizë 2) t'ja zamë serbit Kolasianin!
 T'ja zam' pritit n'ata kepa n'Gur të Zi,
 t'mos kaloje asnjë kambë, jo dymbdhjet' mij'!
 Kush t'mbes' gjallë, t'dale mendsh e t'bjere n'Dri,
 t'i shkojë britma si çakallit n'kupë të qiellit,
 t'mos e njohë drit'n e han's as drit'n e diellit!»

1) Kërtollë = patate

2) ujë e mizë = me shumicë si uji e miza.

«Mirë ke folun, të lumtë goja, Uke Shkambi! —
 i tha Ukës n'at kuvend Halil Selmani. —
 Krale Petri na njieh mirë gjysh e babëvsh,
 se edhe dosen ja kem vra me gjith këlysh,
 ja kem mbajtë e do t'ja mbajmë pushkën ndër
 dhambë,
 besa bes' s'do t'i lëshojmë asnjë pllambë!
 M'falni, burra, se e zgjatuem shumë kuvendin,
 se n'kso ditësh muhabeti s'e ka rendin,
 por dërsa në t'kemi pris Elez Isufin,
 Reç e Dardhës s'gjindet kral t'ja presë dufin!
 Çohi t'nismi pa iu ngjitur serbi Krumës,
 se n'Ujmisht në na përgjojnë malsor't e Lumës,
 fill tue zanun n'qosh t'bajrakve në Poslisht,
 m'Urë t'Vezirit, m'ujë t'Mallës e m'Ujmisht,
 qysh nga fshati Topojan e në Bushtricë,
 n'uj' te Lapa, në Kalizë e n'Veleshicë!»

Reç e Dardh' me malsi t'Lumës jan' bashkue,
 bajn' kuvend e lidhin besë si me qëndrue.
 N'tef të mej's Elez Isufi n'kambë u çue:

«A po i ndieni njady llafe, o lumnjanë!
 Nji besë burrash, heret, Lum's ja kem pas' dhanë:
 juve vetëm n'dit të kobit mos me ju lanë!
 Besës s'dhanun në besnikë i kem' qëndrue,
 për krah jush në kemi ardhun me luftue!
 Kundër kralit ose kemi me fitue,
 ose dekun krejt në Lumë e të farue:
 N'Reç e n'Dardhë marre kurr nuk kemi çue!
 Se shqiptari që s'di t'vdesë për komshi,
 ju ap besen, ai nuk vdesë as për rob t'tij!»

Ramadan Zaskoci dhe Islam Spahia,
 të njohun për prisë nga e tan' Malsia,
 t'urt' gjithmonë e t'ambël për hak t'vegjelisë,

t'idht' për mbret edhe për kralat e Serbisë,
u përgjigjen t'dy njiheresh për një za,
me t'than' mendja se me fjalë e kishin ba:

«Elez-a, ti qofsh gjithmonë faqebardhë
me gjith popull të malsive Reç e Dardhë!»

Pastaj Danit¹⁾ menjher' ftyra iu kendell,²⁾
n'midis t'ballit drejt përpjetë iu çue një dell:

«Ju malsor' t'bajrakve t'Lumës, ju drejtohem,
në flamurin kuqezil po ju betohem,
po s'ua bamë ushtarve t'kralit si t'Xhavitit,³⁾
që i ndezëm me fitil të dinamitit,
tue i ndemun grumbuj-grumbuj n'dushke t'ahut,
haram paçim gjiun e nan's e buk'n e kaut!»

Të tan' burrat, gjashtqind pushik' sa qen' në
kambë,
u përgjigjen: «Jemi Luma që kem kanë!
Tan' në zarm me gjith fëmi kemi me dekë,
kambën mbrapa kurr nuk kemi për ta t'hekël!»

«Hajdni, burra, pra! — iu thirrī baba Lami⁴⁾
filloi terri, sa ka zanë me ra akshami!
N'tana çukat zini vend ke istikami,
n'kodër t'Gjomcit, n'an'n e kndejme t'majes s'Pjeshës,
Gryk'n e Shkallës der te kepi i Beleshës;
kudo t'jini qepniu tokës, mbështetnieu mejës,
t'dymbdhjet mijët ta kalojnë lumin e Shejës:

1) Dani = shkurtim i emnit Ramadan.

2) iu kendell = iu çel.

3) Xhaviti = Xhavit Pasha

4) Baba Lami = Islam Spahia (thirrej baba Lami nga
populli).

t'u shkojë mendja për tamam zabitve t'kralit
se n'kto male veç kan' mbetun zogjt' e malit!
Lini t'hecin sa t'u hullën¹⁾ n'gryk' t'martinës,
atëhere ma sa të mundni qaf's e shpinës!
Kur të hyjn' mbrenda rrethimit për rrëpine,
Kamber Musa ka me u ramun mbrapa shpine!»

2

Maja e Rrunës vrantue ishte për gjith anë
dhe Gjallica kishte varun kryet ndër kambë,
kur i shifshin retë e murme shlluga-shlluga
rrafshës s'Lumës nëpër qarra ë nëpër buga.²⁾
Mbush' bugaja plot për plot në dushk e vgjerre,³⁾
divizionet një mbas një me kuaj e qerre:
tundej mali, çahëj toka vija-vija,
mori njerzish, si t'qe shembun tan' Serbia,
katrrosh⁴⁾ trupat me kollana e granata,
vjerrë për krahësh pushkë të shkurta e të gjata,
gryka topash, gjylet varg kunorë kunorë,
hapin shtrimun, mitrolozat për nën dorë,
ngarkue mushkat me pagure e kaseta:
shum sherbes si me shetitë n'çiflliqe t'veta.

N'fund t'kolonës, nja dhjet' hapa nga të tjerët,
Vlladovici me Millanin qajshin dert:
«More Vllado, ç'e duem luftën me Shqipni,
a pak tokë kemi neve në Serbi?
A pse i dashka kokrra e qejfit gospoç kralit,

1) hullen = afrohen

2) buga = pyell bugë e qarri = lloj druni lisi.

3) vgjerra = djerr, tokë e papunueme.

4) katrrosh = armatosë randë.

në Shqipni t'vijë e t'jese pika e djalit?
 Kta shqiptarët kan' të drejtë të na shkepin,
 të na zanë e për së gjallit të na rjepin!»
 «Po, mor Millo, për kto llafe ke të drejtë,
 se kjo e mirë, besa, shpejt ka me na gjetë!
 Veçse kralin shtifte rrufeja e e coptoitë,
 n'derë të tijen sa ma par' pula këndoftë!»
 «Brzhi,-brzhi! 1)» u ndëgjue nji za i thellë,
 za i çjerrun si ndoj derr kur vrret në shpellë.

Ishte zani i kumandarit Mark Dushanit, 2)
 që për mesit kishte ngjeshun klliç taganit,
 dy koburet çatallue më dy anë,
 mjekrra e zezë n'krahanuer tri pëllambë,
 shpatullgjanë si me pa nji anë malit,
 n'dhe të tokës sa s'i piqte barku kalit,
 n'anë të majtë i shkëlqejnë dy kryqa arit,
 dhanë nga krali për merita kumandarit.

N'krye të fushës shtërngoi kalin n'pik' të vrapit,
 porushniku 3) po e ndiqte hap mbas hapit.
 M'qosh t'katundit, ende n'Nagë s'kishin hi,
 n'kodër t'Lamës u takue më nji bari:
 «Zdravo 4) ti, more bariu katundar!...»
 «Mo' m'thuej «zdravo!», bre katil, se jam shqiptar!»
 «Ktij shqiptarit jepja gjys'n e metelikut!»,
 i dha urdhën menjihërë porushnikut.

Mbas pak hapash hyni n'Nagë,
 syt' përjashta si bërthagë.

-
- 1) Brzhi, brzhi = shpejt, shpejt! (sllav.)
 - 2) Mark Dushani = komandanti serb.
 - 3) Porushnik = Toger, oficer ordinanc.
 - 4) Zdravo = përshëndetje, tungjatjeta!

U takue me nji burr' t'vjetër
se n'katund nuk kishte tjetër:
«Zdravo tine, more mik!»
«Zdravo, gospodin vojnik!» 1)

«Din nji fjal' mue me ma thanë:
a kam prita n'Kolasian?»
«Ajo gajle hiç t'mos zanë,
asnji prit' s'e ke n'kto anë,
qysh këtu e në Tiranë,
s'ka me t'hymun ferr' në kambë!

Përmbas Markut shkojn' ushtria renda-renda,
dikush rrugës, dikush hy në shpia mbrenda.
Në t'papritun nji ushtar prej rreshtit doli:
ai me emën po na thirrej Ramë Sokoli.
Pa iu hudhun i tha plakut: «Tungjatjeta!»
«Kush je ti që po flet shqip, bre t'u shoft' jeta?»
«Kosovar jam prej krahin's Llap e Gallap,
na mblodh serbi e na vu përpara n'vrap!
Nuk jam vetëm por me mue mbushen dyzet,
mshelëm dyerët edhe i lam' konaqet shkret:
të dyzetët kem vendue me u ba batare,
tybe n'Zotin me e trathtue tokën shqiptare!»

Kosovarët si dhanë fjalë ashtu qëndruen,
edhe vehten edhe fisin e nderuen,
se në grumbuj të serbjanve thellë u strukën:
arm't e tyne nëpër prita hiç s'u dukën.
Në t'papritun, n'ndoj errsinë kur kërsasin,
oficera o truca 2) serbësh n'tokë i rrasin.

1) gospodin vojnik = zoti ushtar.

2) truca = tufa, grumbuj.

Zbardhi drita, dit' pa diell po burg i zi,
 retë përplasen n'njena tjetrën me stuhi,
 kokrra breshni ngjeshë me akull bien me shi.
 Burrat rrinë pushk' për syu n'istikame.
 z bathë e vdeshtë, pa jakuc', pa koperane, 1)
 u shkon ujt konop-konop tue u varë për qafë,
 dhet' fyshekë s'kanë ma tepër në sylaf, 2)
 të harmue me boshllëqe e sllojn brezin; 3)
 dhe prej tyne gjysma ndez e gjysma s'ndezin.
 Lera 4) gurësh grumbullue kan' në lëndinë,
 katër burra do t'luftojnë me një martinë,
 dikush tietër në një qoshe mpref sakicën
 të pres' hasmin, t'marr' fyshekët dhe peticen.
 Kan zan' Qaf'n e Kolasianit der n'Gjabrricë.
 Re ushtria termal shpatit na janë nisë.
 Me sa njefen n'dushk të shpeshët lis e shkoza,
 aq mund t'njefish vetëm topa e mitroloza.
 Renda-renda sa t'shef syni saça t'zes
 mbuloi kodra, gardh e skuta at mëngjes.

Krisi pushka e mitrolozi, ushtoi Zepi, 5)
 u dogj dheu për nën kambë edhe u ndez kepi.
 Thekun plumbash prej Beleshi 6) n'Hie t'Pjeshkës 7)
 bien gjethet si me fry murrani bjeshkës,
 kur po shkunden në të dalun muejt e vjeshtës.

-
- 1) jakuc, koperane = llojë veshjesh të burrave n'ato anë.
 - 2) sylaf = vendi ku luftari i kohës mbante fishekët.
 - 3) e tërë fraza: ngjeshin bres të leckosun e me boshllëqe.
 - 4) lera = grumbuj.
 - 5) Zepi = emën mali.
 - 6) Beleshi = mal.
 - 7) Pjeshka = mal.

Dymbdhetë topa n'Bokë t'Bushatit 1) kur kërsasin,
dymbdhet' gjylet n'kodër t'qafës po pëlsasin,
zveshin tokën e në dritë e qesin rrasen.
Më të d'jathhtë, më të majtë drejt Kopshtnisë 2)
dhet' boria bien njiherësh n'mes t'ushtrisë,
që të dheta japin urdhnin e sulmimit,
me të dridhun si në mes të Erbeinit, 3)
regjimentet tan' njiherit bajnë: «urrà!»
ul'rojn' grykat dushk e shkoza tue përta.

Sa po vinte e po shtohet britma e çjerrë,
britm' e keqe, zorr't e barkut me t'i nxjerrë,
njqind shpirtën me i pasun, n'at sahat,
s'ta merr mendja se të mbetet një në shtat.

Mjekërziu jep komandën n'qoshe t'Bica:
«Më të d'jathhtë t'zihet kodra ke Gjabrrica,
shpejt të bahen pozicionet për nën shkoza
dhe t'vendosen katër topa e mitroloza!»
Mbrenda orës urdhni i mjekrës u zbatue,
vullnetarët an'n e d'jathhtë e kan lirue.

N't'thyeme t'ditës, tre sahat pa ardhë akshami,
bash kur mjekrën po paltonte Mark Dushani
me sulm t'fundit t'shkul' shqiptar't prej istikami,
Elez Isufi nja dytopa n'qaf' i qiti
për drejt kodrës bukur mirë i tereziti.
Këta topa ja kish mbajt' mbretit t'Turqisë
tre muej para, kur theu qafën prej Shqipnisë.
Me t'dy topat kishte vetëm pesdhet' gjyle,
disa s'digjshin se i kish lan' mbreti me hile.

1) Gryka e Bushatit = emën vendi.

2) Kopshtnia = vend.

3) Erbeini = periudha ma e ftohtë e dimnit.

Dy topçit' të katër topat i çfarosën,
dy nga dy mbrenda minutit i vulosën.
Uke Shkambi iu vikati prej përfund:
«Hallall buka dhe ai djep që u ka përkundë:
krali i serbit n'qaf' na ra, koci iu humtë!»

Elez Isufi n'mes t'malsorve po bërtet;
zani i tij, po, edhe tok's i jep gajret:

«Sillni, voca, 1) pa mëshirë ktij beterr,
hala mirë pa e mbuluemun vendin terri!
Rrokullisni bregut t'Drinit, në kta shkrep,
lshoni u n'shpinë sa të mundni gurë e kepa,
asnji gjallë në kto vise mos e lini
mbytni n'ujë, sikur klladat 2) t'i marr' Drini!»

Jehoi zani, maje n'maje mori Rrunë,
në t'gjithë anët istikamet u trazuen.
Prej Beleshe në Gjabrricë flakë u ndez;
të tan' burrat krejt njiherë: «A besë a besë!»
Reç e Dardha përmbi serbin bajn' yrysh,
kurnjiherë s'u vret tepër, por në mish.
Sa her' pushkët n'kacafytje kur kërsasin,
rreshtna kokash nëpër kepat i përplasin.
T'bijt e kralit sa mund t'hikin të tatpjetës
si në zgjue kur i vihet tymi bletës.

Dan Zaskoci kodrës s'Bicaj shkon në kambë,
pushkën n'dorë, xixa t'kuqe qet me dhambë:

«Biniu, burra, sikur turqve në këshllà, 3)

-
- 1) Voca = djem.
 - 2) kllada = mbeturina.
 - 3) Këshlla = kazermë.

faqebardhë për shqiptar' një dit' me u vra,
sa i gjallë n'kokërr t'shpinës me krye ça,
t'na shkoj' jeta brez mbas brezit fukara,
t'rrim' tue lypun copa buke nëpër shka!»

Stojoniçi vrik i zgjodhi njëzet vetë,
Nexhip Vishen kish hetue vetë i tretë,
që në heshtje tue përgjue rrin' nën kep.
Stojoniçi kishte le n'thellsi t'Serbisë,
djale i pashëm porsi rremi i selvisë,
trim të gjallë e kishte le e rritun nana,
n'xhep të setrës i dallojshin dy nishana,
pasha besën, hiç s'i bante leqe kamba.
Edhe t'tjerët qen' t'sprovuem për gisht të shllinës, 1)
kamba-kambës i shkojn' Stojos mbrapa shpinës.

«Lini, trima, sa t'aviten këto bisha —
u tha shokve n'streh' të kepit Nexhip Visha. —
T'ua përpjekim të tri grykat n'krahanuer
e t'i ndezim sikur eshkën me unuer.
T'ua përplasim t'gjith njëherë pushkë e britëm,
t'u dal' shpirti hala plumbin pa ua ngjitur!»

Tri martinat kur u shkrepën për një thumbi,
gjashtë u rrzuenë, hangri mish sa deshti plumbi!
«Biri i shkinës, ndale kamben! ma kadalë!
Jam shqiptar e pushk' për pushk' mos t'qofsha falë!»

Stojoniçi po shkërpudhet më një vend,
po çon shokët një nga një të gjith me rend.
Shok't e Stojos, sa her' n'kambë kur po çohen,
n'krande t'shkozës një mbi tjetrin po paltohen.
Stojoniçi prej kapote bombat qiti,
ja lshoi strehës, mu në kepin ke Nexhipi,

1) gisht të shllinës = gishtit heqës të këmbzës së pushkës.

ja la shokët pa pik' fryme, n'vend ja mbyti
dhe Nexhipin n'krahanuer e goditi.
Stojoniçi vetë i pesti s'luen në pritë,
pa vonesë i lshoi kepit bomb'n e dytë.
Nganjihërë ç'ban dekiku s'ban sahati,
Nexhip Visha pa pëlsit' bombën e kapi,
ja lshoi Stojos drejt kaptinës pa vonesë.
Pushkë e hollë me një t'shtim' vrau pesë,
copa-copa me u mbledh' kocat me thes.
Bomba e parë fort Nexhipin e troshiti,
por pa Stojon nuk pranoi me i dalun shpirti.

Xhafer Doda kah Rrapnica me gjith Reç,
si stuhia n'maje t'malit, mbi ta reshë.
I ka shkulun prej llogoresh në Gjabrricë,
tue i shtimun rrugës qorre n'nji ngushticë.
Val't e Drinit i kan' serbët ball' për ballë,
veç me fletë se me krah' s'munden me dalë.
Dali Lami u ka zan' para një bugë
edhe i pret ai një nga një si dhent në shtrugë, 1)
ja shkel kambzën, sa s'ja kputën, mitrolozit.
Pak ma para ja kish marrun njaj digozit, 2)
i pik 3) serbët sa në trap e sa mbi trap,
n'bark e n'shpinë pesdhet' mbarë e pesdhet' prapë.

Mbi një çuke po këndon Halil Selmani:
«Bini, voca, Reç e Dardhë. ktij dushmani,
t'mos i mbetet askund nami as nishani!»
Pa sos kangën, Halil krosit iu ndal zani,
dek' më tokë e kishte lanun kapidani.

1) shtrugë = derë vathe ku kalojnë dhentë një nga një.

2) digoz = njeri i mbrapshtë.

3) i pik = i qëllon.

Nën Halilin kishin mbet' dhe dy murana: 1)
Rexhep Troci e Rexhep Laçi lan' dy nana:
kapidani kish qen' trim e shitoft' zana.

Dali Lami e Fali Troci rrin' në bark,
tue e vrejton kapidanin që nga lark.
Shtrimun barkas tue pergjumun mbas njaj kepit,
para tyne thik' po varej buza e shkrepit.
Me gisht t'vogël, sa një grim' me t'prek' njeri,
pa ndesh' tokën bijshe n'Dri si kalkuri. 2)

Ku përgjojshin Fali Troci e Dali Lami,
her'n e parë n'shteg u doli kapidani.
Si ndoj kafshë kur e kap në fyt ariu,
Dali Lami kapidanin e përfshiu.

Prej dardhjanve serbt' jan' futun posht' për
lugu,

sikur dhenët kur i ven përpara strugu.
Lug i shtrembët, si me than' lugu i teneqes:
«**Kukuvica!**», 3) t'gjith bërtasin prej së keqes.
Tak-e tik-e iu kërset manzeri mbas,
kujt në shpinë, kujt në shpatull si më rrasë.

Hasan Rama, Xhafer Sula djem të rrallë,
le e rritun n'nji katund e n'nji mëhallë,
shok't e tyne në kta male gjinden rrallë.
Përmbas tyne vjen i treti Halim Lika,
që nuk di, jo, se n'ç'farë ane bie frika,
tri vjet para kish luftue po në këtë vend
me Xhavitin qysh në Lumë e në Prizrend.

1) murana = vorre.

2) kalkuri = mbeturinë ujnash.

3) kukuvica = kuku qyqe.

Prijs tue pasun n'luft' me turkun Baftjar Dodën,
 vranë asqerin, zabitllar't, këshllanë e dogjën.
 Të tre bashkë n'nji llogore, ke ligjata, 1)
 kishin zanun dy kaseta me granata.
 Për n'njenë anë i kan dalë ushtris' përpara,
 ua zun' vendin ke ai kepi lara-lara.
 «Hajt, Hasan! — i tha Xhaferi — jepu flakë!»
 «Mos u ngut, Xhaf', sa t'na mblidhen edhe pak!
 N'cop' t'livadhiti të mbështillen kompani,
 at me grada ta përgjojm' t'na hyj' n'pusi,
 atëherë t'ua vërdatim 2) n'befasi!
 Tri granatat përnjihere ran' në grumbull:
 iu thye qafa, dhetë kaptina u banë rrumbull,
 u përleshën copa-copa e grima-grima,
 një mbi tjetrin, n'Gryk' të Shkallës shkoi rënkima.
 Bien granatat një mbas tjetrës pa pushue,
 nga ky grumbull një për be s'mund me shptue.

Tabë m'tabë 3) me lusnjan' Ramadan Ciku,
 katër tabë mbrend' sahatit krejt i fiku.
 N'krye të Lusnjës vetë i pari shkon si era,
 ndjek vanakun 4) një mbas njej ndër tabë tjera.
 N'Bok' t'Mëholes nam po bajn' Kalizi e Vila,
 bokës s'thatë vesha-vesha, brryla-brryla.
 Shkundet boka kur ushtria del prej malit,
 sikur derrat kur trazohen prej moçalit:
 nishanxhitë i qellojnë midis kokës.
 S'mejn' kapotat tue ja fshimun pluhnin bokës.
 N'prvue të vogël u stivosën turra-turra

1) ligjata = vend me uj.

2) t'ua vërdatim = t'u a hjedhim.

3) Tabë = pozicjon.

4) vanak = rrjesht.

si turr' drushë para se të digjet furra.

Dan Zaskoci me Tejdrinë e an' t'Ujmishtit,
njoht' në Lumë brez mbas brezi për hak t'gishtit,
nëpër flakë lshon patare posht' te Canet,
mbrend' sahatit i zaptuene istikamet,
muer'n manzeret, te tre topat e xhephanet,
lan' kapsollet, pushk't e gjata e shishanet.
Batalionin gjysmën mbytë, gjysmën e shkulën,
n'midis t'tymit mbi një çuk' flamurin ngulën.

Me Bican e Kolasian Islam Spahia
po vikatën: «Bini, djem, se shkoi Shqipnia.
Bini, djem, a besa besë me hov me i ra,
na ka hymun qeni i serbit n'cullë e n'gra,
don t'na shkreti, fmitë e djepit asht tue i vra!»
T'u lshue dheu nga gjith anësh zogori, 1)
sikur ujqit n'natë të shndreut n'acari
veshun tirq e koperane mbarë e prapë,
nji n'opinga, njeni z bath', tietri n'corapë,
msyejn' katundin nëpër qoshe e rrugica,
kullë më kullë tak e tuk po ban petica,
dikush njëtej nëpër pemë e n'maj' t'çatisë,
do të tjerë i përgjojshin n'dyer t'avllisë.

Azis Xhafa i kish vu spatës bisht të ri,
e kish mprefun sa duhan me të me gri.
Rrokun spatën si babgijshi i vet dikuri,
me durim ai po përgjon n'nji qoshe muri:
her' me tef e her' me bisht u bien mbas kreie
m'gjunj e m'krye rrukullimthi shkoin' për meie.
T'jan' mbush' Bicajt vend për vendi shpi e vorre,
truca 2) t'dekunsh ba vakuf nëpër oborre.

1) zogori = tufë ujqish, lavë, lukuni.

2) truca = grumbuj.

Sheja 1) e Luma 2) kanë dalë shtratit prej
tërbimit.

kodra-kodra rrokullisen val't e Drinit,
askërkundi s'mbeti urë as dru përki,³⁾
ksi tallazi nuk ka ba ndojher' vaki!
Mbetën serbët n'katër an' rrethue jesir,
Mark Dushani kurr s'e pa vehten ma vshtirë.
Para Sheia, në t'majtë Drini porsi det,
mbrapa shpinës asht Gjabrrica thik' përpjetë,
në të diathtë vjen Belesha krisa-krisa,
niqind herë po ma e keqe se Gjabrrica,
n'kurrfar' mnyre nuk po dijn' ka i hjedhin kambët,
se malsorët u kan' ra n'të katër anët:

Bieri Reçi e Derjani,
bieri Vila e Bicani,
si Ujmishtë e Kolasiani:
bier Kalizi edhe Bushtrica,
bieri Luisna kah neushtica!
Jehoi krisma kah Tejdrina,
doli Srroju me martina,
peshë u çue e gjith krahina.
Sipër breshën e vetëtima,
me rrufe e bubullima,
hikin serbët tue vrapue
si ndoi lepur i trazue:
s'marrin vesh se kah po rendin,
hic kërkund s'e njohin vendin!
Kahdo sillen e kalojnë
vec në plumba po takojnë
dhe kan' zanun të dyshojnë

-
- 1) Sheja = lumë.
2) Luma = lumë.
3) përkie = përsipër.

edhe tokës s'po i besojnë:
rreth njimij' po ishin mbledhë.
ku shkon Drini me t'përdredhë
n'fund t'shkaurranit, 1) n'rreth t'potokut, 2)
fut' në gji të shoku-shokut.
Humb kapotat me gjith ksula,
nji mbi tjetrin rrin' si pula.

Tinëz i ndoqi Uke Shkambi,
tinëz u fut ai ke shkaurrani:
me nji shkurre luen nji gur.
T'jan' lshue kepat pa u furë 3)
si me u shembë pesqind pash mur!
Kujt në shpatull, kujt më kokë,
dikush rrasej në potok,
kush te prroi mbet fund themeli,
t'buzës ujt i mblodh Zhurreli! 4)
Uke Shkambi ban gajret.
krejt i mbyti njimij' vetë,
pa qitë pushkë e pa fyshekë!
Forcat tjera po qëndrojnë,
gjith kto t'kqia po i durojnë,
armët kurr nuk i dorzojnë,
vec tek-tuk ndoj burracak.
që ka le i panafakë.
Po kur mundin e i takojnë,
me dor' t'vet i pushkatojnë,
se kan' sedër e maras
prej inatit duen me plasë.

-
- 1) shkaurrani = shkrep i thepisun me grumbuj gurësh.
 - 2) potoku = tokë ranishte në rreth të Drinit.
 - 3) pa u furë = pa u ngucë.
 - 4) Zhurreli = degë e Drinit që hecën me rrëmbim.

M'an' të Shejës shumë ushtri,
 kur e pan' vdekjen me sy,
 që t'mos bijn' rob n'dor' të huej,
 dor' për dore u mbytën n'ujë!
 Mark Dushani me pesmij'
 don me hap' një shteg të ri.
 N'rreth të Shejës, në një bri,
 t'madh ka rrxue një verri 1)
 për t'kalue n'drit' të vettimës
 Shej'n e tmershme, i biri i shkinës.
 Sulë Salia e Kamber Musa
 po i përgjojn' në dy gëmusha.
 Djem të ri, të dy bicana, 2)
 veshë në tirq' e xhamadana,
 vargje-vargje me gajtana,
 mbathë më kambë opinga t'forta,
 lidhë mbi tirq tet' rrath' me norta, 3)
 ksulat bardh si pllati 4) i borës,
 pes' pllambë kmisha n'koc të dorës,
 nga dy pushkë e dy kollana,
 nga dy bume për çdo ana,
 nga dy thika si maj' drapnit,
 lye gjith anësh m'zeher gjarpnit;
 t'dy musteqet kacadre,
 (ngrefen vetë kur zan' me u nxe!...),
 graflue leshi sipër gjiut,
 hapun kmisha vetvetiut,
 Ç'po u vetojte shqema e syut!
 Kamber Musa, i pezmatue,
 memzi mundet me durue

1) verri = dru i madh lisi.

2) bicana = këtu: moshatarë.

3) norta = gjalmë që lidhen opingat.

4) pllati i borës = këtu: shtrati i borës.

se 'i martinë iu hoq prej krahu
n'Bok' t'Mëholes iu vra vllau:
n'mitroloz ja grini shkau,
e lëshoi përmbys mbi dhe
tue lan' t've nusen e re:
sa kish ardhun fllanza e malit,
s'i kish hek' paret e ballit!
Kamber Musa e Sul Salia
po durojnë sa t'nis' ushtria
me kalue njëshkolonë,
kapë shoshoqin në pantollonë,
duen me u mbajtur n'krande t'holla:
s'i shpton Pjetri as Nikolla.
Sheja posht' dredhon si bolla,
me goj' hap' si nana e Drinit,
pret të pikën ¹⁾ prej verrinit
sikur zogu n'goj' t'hutinit.
T'i kan' prit' Sula e Kamberi
t'dy manzeret përnjiheri!
Kur kan' krisun dy manzere
mbi vërrin u dha potere:
dy u vranë e dhet' s'u vranë:
të gjith grumbull në Shej' ranë.
Shpoi një za hijen e territ;
ishte zani i një togerit,
që ushtarët i kërcnonte
dhe me forcë i detyronte
t'mos e baishin fialën dy,
por t'kalojshin mbi verri.
T'gjith me radhë i porositë,
një mbas tietrit mos me u njitë:
«Ato pushkë janë vetëm dy,

1) të pikën = këtu: të bien, të zbresin.

sado shpejt që kan' me shti,
sado shum që do t'kërsasin,
vetëm dy prej jush do t'vrasin:
ata t'dy për kral do t'shkojnë,
por të tjerët do t'kalojnë!»
Zuni t'hypë rrjeshti i dytë
tue i dridhun t'gjith kocitë.
Kur i pari n'qosh ja mbririti,
Sula kresë ja tereziti...
U vazhdue kështu për terri:
n'an' t'andejme i nis togeri.
kndej prit Sula edhe Kamberi.
Mbasi shkoi koha një copë,
edhe Sheja fort u ngop,
vet' togeri na u nis
tue i ndej' rrjeshtit për midis.
Gjysma e rrjeshtit rrshqiti e shkoi,
gjysma tjetër tej kaloi.
Toger Vuka u nis ke gurra,
vetë i zgjedhun me tetë burra,
ku kanë zanë Kamberi e Sula.
Sul Salia e Kamber Musa
po i përgjojshin ke gëmusha.
T'u ndez pushka ke hendeku:
Mark Dushanit iu çel shteku.
Vukoviçi kishte thanë:
«Pasha Kishat gjithsa janë
veç të gjallë un' kam me i zanë!»
N'rreth të ngushtë i ka rrethue,
pushkë e bume tue ua lshue;
po vin' rrethin tue e ngushtue,
tue u hudh' barkas si kërmilli,
dy shqiptarve s'po u humb filli.
Jan' hudhë Sul's e Kamber Musës,
katër pash afër gëmushës.

Lshoju bomba, t'shum'n e herës
 prej t'pangimes u shkojn' ters.
 N'vend se t'bien anës s'epër,
 përmbi krye u shkojnë tepër.
 Ku ranë bombat, gur't i shpuen;
 njanitjetrin e faruen.
 Atëherë toger Vukmani,
 kërcëi mbrend' ke istikami
 e, pa folun asnji llaf,
 Kamber Musës iu hodh n'qafë.
 T'u përta Vuka e Kamberi
 sikur shqipja e skifteri,
 herë për krahash, herë për belash,
 herë në shpinë edhe herë gjelash!
 Boll i fortë kish qenë dhe Vuka,
 ja kallzonte hija e duka.
 Po Kamberi i tha Vukmanit:
 «Un' jam rritë me mahe stanit,
 nuk më mposht dora e serbianit!»
 Nxori thikën zeherlie
 dhe ja nguli Vukës n'krye.
 U vra Vuka, pushka joshi, 1)
 ke Kamberi Sula sosi.
 Dy të gjall' që kishin mbetë,
 i përcolli n'ahiret! 2)
 Me ksi djemsh që ka malsia,
 nuk do t'shkretet kurr Shqipnia!

Duel agimi; n'horizont po fiken yjet,
 përqark majet kishin zanë me ngritun kryet.
 Maja e Rrunës me Gjallicë e Shkamb të Zepit,
 sot buzqeshin kur i shofin shpinën serbit!

1) joshi = këtu pushoi.

2) ahiret = në botën përtej varrit (sipas fesë).

T'dymbdhetmijët që i panë pesë dit' përpara
tue mësyemun në livadhe e nëpër ara,
sot i shofin t'sakatue tre çerekë,
dhe çereku ishte ba me u lidh' n'lyrekë. 1)
Por një fjalë prej të parve kem ndëgjue,
se kur bisha bri për bri asht e plague,
atëherë t'keshë kujdes edhe t'i druhash,
kur jep shpirtin t'i rrish larg e shumë t'i ruehesh:
po ta njëti, n'anën tjetër t'i puq dhambët,
të përpin e hiq në tok' s'të prekin kambët.

Mark Dushani n'Rrahanij' tue lef si qen,
vjen vërdall e nuk po i zen jo vendi vend.
N'breg të Shejës salltanetet kishte vgjerrë,
humbë nishanet, kmisha grisë, pantollat çjerrë!
M'an' të rrahut m'të veçue ke do ferra,
vrik e vrik seç i ka thirr' dy oficera.

«N'emën timin — menjihere i tha të parit
je ngarkue me detyr'n e kumandarit!
Në katundet që kem' para nisu fill,
venu pishat, nëpër dyer i bani vgjillë!»
Kurse t'dytit i bërtiti me tërbim:
«Ç'më rri vokët si me m'ardh' për transferim!
Bjer borijes menjihere e mblidh ushtarët,
ktu t'm'i sjellish ata t'dyzet kosovarët!»

N'fund të rrahut, më një skutë mbi do rranjë
ahash,
ishin ulun kosovarët lidh' për krahash.
Të rrethue n'katër rrathë, si rrath't e shekës,
prej nëntoke po i thirrte zani i dekës.
T'treqind grykat presin kamzat me ua shkelë.
të dyzetve n'zeher trupat me u mbjellë.

1) lyrekë = fasha.

Mark Dushani u kërcnohet aty parit
si xhelati para shkambit të litarit.
Tue shkretimun si lugati nëpër dhambë,
kosovarve kështu nisi e u ka thanë:

«Me shqiptarët tinës jeni marrun vesht,
armët tueja për gjat' frontit kan' pas' heshtë.
Unë e di, po, se ju jeni kosovarë,
porse kurrë nuk mund t'jeni ju shqiptarë!
Prej kabiles 1) juve jeni turçeli,
mysliman' prej Anadollit, osmanllij!»

Mes dyzetve Mark Dushani njej i foli:

«Zgjidhnia duerët! Çou në kamb' ti, Ram
Sokoli!

Të kam falun e të shkosh n'Llap e Gallap,
fjal't e mia n'gjith Kosovën ke me i hapë!
Ke rren' mendja se s'jam turk, por jam shqiptar,
n'lisa t'malit të tan' kemi për t'i varë!»

Prej së largu n'mes të shokve Ram Sokoli,
trup i gjatë drejtë përpjetë si maje mali,
prej sertnie 2) rrudhun balli dredha dredha,
vesh e n'vesh pjekë i janë mustak't e zeza,
sytë përgjakun për nën vetull kuq si alli,
Mark Dushanin do ta hajë për së gjalli.

«Gospodare! Njato llafe merri prap,
Nuk kanë vend as në Kosovë as në Gallap!
Ne nuk jemi turçeli anaçollakë,
babë e gjysha i kem' pas' shqiptar me flakë,
me shqiptarët ne s'u lidhëm mbramë për hane,

1) kabiles = origjinës (turq.).

2) sertnie = ashpërsie.

por prej diellit kur u pikëm prej njej nane!
 Edhe gjaku që na rrjedh nëpër damarë,
 asht i Shqypes, i kullue gjak shqiptar,
 që ka vlue tef më tef me shpat' t' Muratit,
 pesqind vjet deri n'koh' t'Sulltan Reshatit.
 kundër turkut kem qenë krah i Beligradit!
 Ne shqiptarët me Serbi e Karadak,
 kundër turkut kemi qenë të tre ortakë,
 si tre vllazën n'nji llogore derdhëm gjak!
 Në kryengritje të dymbdhetes mbar' Kosova
 para botës edhe 'i herë e dha me prova.
 Por t'pabesë ju paskit qenë, or t'bijt e shkinës,
 n't'pa kujtue na ngul't thikën mbrapa shpinës!
 At liri që e fituem me krahanuer,
 na e rrëmbyet sikur bishat nëpër duer!
 Sot na folni veç me llapën e padronit,
 na mohoni t'drejt'n e gjuhës dhe të kombit,
 tanë Kosovën e lëshuet në gjak të ri,
 tue i pre trimat dy a tre sa ka për shpi,
 tu' u marr' mallin, tue i qitë muhaxhiri,
 pa u tanue 1) pa u pasë as gjak as varrë!
 Drit'n e syve ju dushmanë na e keni marrë!
 Qenka thanun ditë me sy ne mos me pa,
 ç'asht shqiptar veç prej pushke për me u vra!
 Për Shqipninë pesqind vjet ne mbetëm lera, 2)
 por Kosova do t'qendroj' dhe mija t'tjera!
 N'tok' për s'gjallit sikur njerzit ti t'i ngulish,
 në Kosovë rranj'n e Shqypes s'mund ta shkulish,
 në vllavrasje kurr s'do t'mundish t'na vërsulish!
 Kralat tu dhe sikur t'rrojn' sa qyqja e kuqe,
 edhe myshku t'u ket' mbij përmbi kapuqe,

1) tanue = pa u prekë, pa u nga.

2) lera = këtu: grumbuj gurësh.

në Kosovë s'kan' me gjetun sofër t'shtruemë,
sytë e tyne s'kanë me pa armë të palueme!
Gjakun tonë nuk do t'gjindet shi me e la
as dhe diell nuk do t'bjerë për ta tha!
Her'n e fundit dhe një fjalë jam tue ta thanë,
unë i pari, shok't e mi tridhet e nandë:
U thuej kralit kosovar't ma mos me i ndjekun,
se n'çdo hap ka për t'u ndeshë me t'gjallë e t' dekun!
Kocijt' tonë kanë me u ngritë prej vorrit t'zi
n'fushë t'Kosovës do t'përleshën përsëri!»

Ramë Sokoli drejt iu lshue Mark Dushanit,
sikur ujku kur përmblihet dashit t'stanit.
Ta kish zanun ja pat qitë gërmazin jashtë,
lkur'n e tij pat m'e rjepë e mbushë me kashtë.
Por e mpini mitrolozi nga një qosh,
pesë okë plumba ja banë Ramës trupin shoshë,
me t'dy duerët mblodhi n'grusht ai zorr't e barkut,
pa pikë fryme kryet i ra ke kamb't e Markut.
Shok't e Ramës u coptuen porsi berra,
prrenjt' e gjakut rrahun çanë e ranë në vgjerra.

Gjaku i kuq tue grafullue vala vala,
deri nalt n'maje t'Gjallicës çoi stërkala.

5

Bugës s'Lumës bie shiu reja reja,
mbi Pobregë po del tymi meja meja.

Tym i dalë nga petka shtrati,
tym prej ark's me ndrrësa shtati,
tym prej trenësh e prej demësh,
tym prej magje e kosha enësh,
tym prej bletësh ndër kashune,
tym prej misrit ndër babune,

tym prej lopve n'aharni, 1)
tym prej vathnash me bagti,
tym prej pleqësh mbetë kërcu,
tym prej djepash të shkrumbu!

Po del tymi tue piskatë nga shum katunde,
kjo piskamë shum po i ther' do zemra Lume.
Kjo piskamë theri plakun Halim Shehi,
gjashtdhëtë vejç ai e ka rrokë kosën për tehi.
Duel prej Shtiqne, 2) shkoi te çarri i Staf Delisë, 3)
e drodh kosën si n'livadhe të kojrisë, 4)
drejtë në kambë tue kositë n'ushtarë t'Serbisë.
S'pushon kosa nëpër lisa tue vringllue
para plakut ushtar't ikin të tmerue.
Mbas një buge i qe mshehun Brankoviçi,
thik'n e gjatë e kish qitun prej këlliçi,
me dredhi i del Halimit mbrapa lisit,
ja lshoi thikën për ta kputun për midisit.
Halim Shehi n'bisht të synit e hetoi,
drunë e kosës e përdori si mburojë,
u plague porse vdekjes i shpëtoi.
Gjak e djersë fytyr's i shkojn' Halimit vjerrë,
n'xhep t'kopranes vrik kutinë e paska nxjerrë:
për ta shndoshun i vu plagës, n'vend t'mehlemit,
një dorë pluhun me burrnot 5) me duhan vendit.
N'vend të fashos, të shamisë a kindit t'vjetër,
përmbi pluhun sipër plagës vu një letër.
Dy sahat u shkundën lisat krejt me radhë

1) aharni = burg lopësh (bagëtish).

2) Shtiqne = fshat.

3) Çarri i Staf Dellsë = emën vendi.

4) Kojri = tokë e gjithë katundit.

5) Burrnot = pluhun duhani.

Halim Shehi tue luftue me plagë më ballë,
ja josh gjakun veç duhani e letra e bardhë.

Mbas Halimit po na i shkueka dhe nji djalë.
I shtiçanë qenka ky Shaqir Dauti,
gjith at ditë për me dekë Zotit i luti.
Me Halimin zunë ke lisi në bushti ¹⁾
tue përgjue për me u ndeshun me zapti, ²⁾
me zaptie fund me i dhanun jetës s'vet:
me t'përpjekun jan' ndesh' kosë e bajonetë.
Mbenë Halimi dhe Shaqiri në bushti,
Shqerrë me thika me zaptiet gji për gji.

Hec piskama nëpër re e muer havaja,
ndër malsorët e shpërndau der ke bugaja.
Kjo piskama ke malsorët shtoi mëni,
mnia e thellë, besa, fort u dha fuqi,
u dha forcë sa fuqia e ortekut,
tue fshi serb't prej çdo shkurrje e prej çdo shtekut.

Lloj lloj britmash shqirrin retë që janë hava,
britma e Lumës asht përzie me buga,
britma kuajsh e britma qeshë me patkoj,
britma serbësh e shqiptar'sh tue u rjep' me thoj.

N'krye t'bugasë, që zen fillin ke Gestili,
vikamë t'madhe lshoi malsorve Suf Xhelili:

«Ne Skënderi na e ka lanun amanet,
kur shqiptari n'fush' t'mejdanit ka me mbetë,
duhet t'shkoje gjak për gjak me njizet vetë!»
Shkoi vikama gojë më gojë nëpër malsorë:
«A besë, burra, kush me pushkë e kush me dorë!

1) Bushti = dushk i shpeshtë.

2) Zapti = ushtarë.

Baki Maliqi e Jakup Tota,
Selman Lushi e Shaban Coka,
Dan Koldashi e Hajzar Gjoka,
Rrem Brahimi e Isuf Coka:

ke dy buga mes zabelit, n'nji kodrinë,
tetë malsorët janë afruemun shpin' për shpinë.
S'asht zakoni për me i kthymun hasmit shpinën,
mbas kurrizit t' t'fus' bajnetë o martinën,
por zakoni i shqiptarit dhe i malsorit,
asht me i dhanun vetëm drrasën e krahnorit.
T'tetë malsorët, sikur burrat e zamanit,
n'kambë qëndruen der n' fyshekun n'fund t'kollanit.
Her'n e fundit kur iu ndal zjarri ke tyta,
pun'n e zjarrit mbi shum krenë e bani qyta.
Mbi të tetët u hodh gjysmë kompanie,
u përzien kush për fund e kush përkie,
tetë malsorët grima grima i kan' shkafnie. 1)
N'bijoneta shqerrun tirq e xhamadana,
n'mes t'bugasë n'grumbuj gursh u banë murana.
Mbenë murana tetë malsorët, të tetët trima:
në Serbi thellë përloten dyqind shkina!

Hik ushtria për bugasë e posht' për lethi,
n'pikë të vrapit porsi lopt' kur i ze zekthi.
M'uj të Lumës janë të parët që po hikin,
m'qosh të rrafshës s'e përgjon i pari t'dytin.
Ramë Ciku pushkën n'dorë e n'brekë e n'kmishë,
bregut t'lumit mbrapa Markut ban yrysh;
don m'e zanun dhe me i ngranun nji cop' mish.
Për nën Shtiçen Hysen Daci me nahi
s'po ja ndalën: pre n'zabel e qit n'kojri!

1) shkafni = coptue.

M'at an' t'Lumës Dan Zaskoci n'kep të Gjahun,
ushtrisë s'kralit ja ka marr' gjysmën e krahut:
për nga bjeshkët të tan' shpresat ua ka humbë:
o t'dorzohen ose krejt me u mbytë në Lumë.

Elez Isufi i vikati Uke Shkambit:
«Baniu za Xhafer Dodës dhe Islamit,
çoni fjalë edhe Sen's e Ramadanit,
forcat serbe tashma janë në sahat t'fundit,
asnji kambë t'mos na dalë përtej lumit!
T'gjith zaptiet që u kapën fundit t'arve,
t'pushkatohen për hakmarrje t'kosovarve!
Nji gja vehtes kurnjiherë s'do t'ja fali:
Mark Dushani me më shkue gjall' te krali!
Porositni krejt me radhë çdo malsor,
të mos vritet, por i gjall' t'kapet me dorë!
Hajdeni, voca! bini pra për t'fundit herë:
dita e nesme ka me qenë për ne pranverë!»

«Besa besë!» përnjiherë u ndeshën zanat,
rrasën ksulat, i zbërthyen xhamadanat,
t'u përmbloodhën gjith njëherë më katër anat.
Ndër malsorë ja filloi pushka e vikama,
ndër ushtarë në çdo shpinë kërset rropama,
në çdo pllambë, në bugà, në krande t'thata,
para e mbrapa kërset gjylja dhe granata,
sikur dhelpna kur i pik në degë pulat,
m'qosh t'bugasë tue iu pikë ushtarve ksulat.
Bash si dosat kur hyjn' dushkun tue e ça,
shkoinë zaptiet tue e ba vendin rrugà. 1)
Tetshe-tetshe shkoinë ushtarët bregut t'zallit,
të ngushtue e të dalë n'pik' të hallit:—

1) rrugà = lisa të premë e të shtruem përdhe.

se shkon Luma buzë për buzë e me furi,
 sjell murrani pa pushue borë e shi:
 strupuj-strupuj 1) me tallaze plasen valat,
 ne t'dy anët n'faqe t'shkambit shkojnë stërkalat.
 Disa qinde po rrinë lumën tue e pa,
 nga hec Luma drejtë teposhtë nisin me nga,
 se mos gjejnë, ban vaki, ndokundi va.
 Ku po piqet Drini i Bardh' me ujt' e Lumës,
 njaty pari ka pasë ur' me dru të bugës.
 Qvsh në Dibër, Dukagiin e n'male t'Krumës,
 atij vendi po na i thojshin Kulla e Lumës.

6

Mun ke kulla ku po derdhet Luma n'Dri,
 Mark Dushani grumbullue ka shumë ushtri.
 Për të fundit provon forc'n e kumandarit:
 sipër Lumës don me ba nji ur' litarit.
 Por malsorët koperanet i kan' vdeshtë,
 der në brryla të tanë krahët kanë përveshë.
 T'u ndez flaka mun ke kulla, ke rrëpina,
 flakë granatash tue ba dritë nëpër celina, 2)
 copa predhash tue u kërveshun në turina,
 kambë e krahë hallakatë nëpër lëndina.
 N'batalione sa mund vjellin karajfilet,
 m'kullë të Lumës n'topa t'vet ua hjedhin gjylet.
 Mitrolozat që kanë zanun gjatë betejës
 në Gjabrricë, në bugà e n'lum të Shejës,
 qethin zallin nëpër ranë e nëpër cokla, 3)
 shpojnë kapotat në xhaketë e mbrijnë në kokla. 4)

1) strupuj = lamsha.

2) celinë = vend i fortë, pa gurë.

3) cokla = gurë zalli.

4) kokla = veshke.

Zallit t'Lumës regjimentet, pat 1) i zi,
Kanë mbetun sikur tufa pa bari.
N'kët dor' dite 2) sot ka mbetë ushtria e kralit
për drejt Kullës tue u shkrye në ranë të zallit.

Po kur flaka zu t'u ndezi nëpër flokë,
nga gjith anësh po iu vinte era tokë;
për nën kambë ja filloi tue u hap' zhavorri,
vetvetiu zunë tue çelun gropa vorri.

Si bretkocat, kur i tremben ndonjë njeri,
zhab'n e barkut e përplasin mbrenda n'vi,
nji sekondë pa e pritun njena tjetrën,
pa e kthye kokën me e pamë e reja t'vjetrën,
n'uj' të Lumës njashtu hudhen krejt ushtria,
n'valë t'tallazit tue u valvit' si kalkuria.

Sa po vinte e ma shum po shtohet Luma
ujë e gjak, po krejt e kuqe dilte shkumba.
T'u mbush Luma der te Kulla breza-breza
si t'qenë mbytun dymij dhen, po dele t'zeza.
S'pushon Luma tue i dhanë Drinit ushtri,
ja ndrroi lkuren, Dri'n e Bardhë e bani t'zi.

Mark Dushani ka marrë hov në pik' të vrapit.
mjekra e zezë tue i dridh' si mjekër sqapit.
Flok't e thinjun ja përzien kah fryn murrani,
i tund vithet si me qenun kal karvani.
Ka humb' shtabin, krejt i mbetën oficerat,
kuajt e shalës kanë thye qafën me gjith kerrat,
pushka e fundit që i ka mbet' Markut ksaj radhë:
me i mbathun kamb't e lehta e faqja e bardhë!

1) pat = kopé.

2) n'ket dorë dite = në kët ditë, në kët gjendje.

N'rreth të Lumës vuni kambën më një tume, 1)
 përreth Lumës shkunden shlegjet pushkë e bume!
 Uke Shkambi, tue iu hudhë m'e rrokë në fyt,
 kcei nga tumja, n'valë të Lumës thellë u zhyt.
 Fill mbas Markut, kambë mbas kambe, u hodh Uki:
 n'faqe t'ujit tash asnjëni ma s'po duki.
 Shum i regjun kishte qenun fort jeziti,
 pse mbi ujë tepër rrallë ai kryet e qiti.
 Ukja n'ujë e Ramadani në celinë,
 sa herë dukej e shënonte në martinë.
 Dallga e valve e përzjeu at me zaptie:
 thonë se gjallë s'ka arritun në Serbie.

Për serbianët rrallë mund t'vijë kso dite kobit
 sa me u bamun hukubet krejt trupi i robit.
 Më të thatë tue u hekë zalli nën kambë,
 nëpër ujë tue i rrafë tallazi i gjanë,
 gojë e veshë tue i mbushë me zallë e ranë.

T'kem t'i shifte qekso soji krali vetë,
 si flijohen në tokë t'huej ushtar't e shkretë
 dhe ta shifte bash vetë syni i gospodarit
 sa e madhe asht urrejtja e shqiptarit,
 po t'i shkosh n'kolir të zjarmit e t'caranit 2)
 pse à i vogël, me i pushtue tok'n e vatanit,
 vendi n'vend nuk do ta zinte dhe n'Serbi,
 do t'tmerohej, lepri n'bark do t'kish me i hi,
 me gojë t'vetën do ta linte me t'mallkue:
 me shqiptarët kush asht serb mos me u ngatrrue!

Prej dymbdhetësh një njimij', po duen me thanë,
 hodhën lumin dhe qëndrojnë me shpirt ndër dhambë.

1) tume = bokë, vend i ngrihur.

2) kolir të zjarrit e t'caranit = këtu: në vatër, në vend të tij.

Po përpiqen nëpër kodra tue u tjerre:
 duen me bamun nji furrik nën Uk të Vjerrë. 1)
 Po malsorët iu vunë zjarrin n'dushke t'gjedhit,
 ndriti nata sikur natën e Shëngjergjit.
 N'ara t'Pecit, ndër shullane t'Mathit t'Bardhë 2)
 kërkllon shpati si rrënimi Reç e Dardhë.
 N'Uk të Vjerrë, breg e m'breg katër bajrakë
 po vërviten t'egërsue si ujqt më gjak.
 Gra e cullë janë bashkue me luftëtarë,
 n'luftë me hasëm ranë me dekë populli mbarë.

Spatë e kmesat i kanë rrokë e po i shkadhisin,
 kambë e krahësh si me pre me dega lisiin.
 Nëpër gryka prej shum zanesh del ushtima,
 za malsorësh tue u reshë nëpër lugina,
 vritma serbësh tue iu dridhë trupi me kina. 3)
 Kur goditen, n'are t'qiellit shkon ulrima;
 ndonji t'gjallë, që teproi, e shptoi errsina.

7

Kaloi nata; zbardhi drita, ndriti vendi,
 ndriti Rruna me Gjallicë edhe Shkëlzeni.
 Krejt e kaltërt sot ka gdhimun kupa e qiellit,
 begatore⁴⁾ e ngrof tokën rrezia e diellit.
 Qekso dielli rrallë po len n'ditë të dhjetorit,
 rreze t'arta si më qenë mesi i qershorit.

Lumëjt mbarë kan' ul' zanin s'ulurojnë,
 prrenjt e grykat tash kanë heshtë e s'po gjëmojnë.

1) Uku i Vjerrë = emën vendi.

2) Mathi i Bardhë = emën vendi.

3) kina = petka.

4) begatore = e begatëshme.

N'Kolasian e m'Uk të Vjerrë ka mbetë ushtria,
ka ra heshtja, vendin zap e ban qetsia.
Duken t'vramit për çdo shkurre e çdo gëmushë
si kanicat 1) kur derdh era nëpër fushë;
me i numruemun besa kurr s'do t'mundet kush.
N'katër anët toka shtrua qylym i zi,
trupa serbësh jo ma pak se dymbdhetmijë,
Në zabele, nëpër çuka e rrëkena,
zall e shpate e lugina mbjellë me krena,
pllambë për pllambë mbjellë për faqe një sira,
ndër do shtigje grumbullue e ba kala,
një mbi tjetrin mbetë në shpinë të shoqishoqit,
renda-renda porsi duejt e kollomoqit.

Më do vise, më ndoj shpat a në rrafshinë
gjith at heshtje prish dikundi ndoj rënkim.
Ndoj i shitue që ka marrë ndoj plagë të randë
sa mund hiqet e përpiket shpirt me dhanë.
Rrallë më t'rrallë më ndoj kep a rrugë tërthuer
shuf të vramun a të shqerrun ndoj malsuer.
T'dymbdhetmijët lanë i kanë armët viran
truca-truca në Bardhoc e n'Kolasian.
Çka qenë topa u ka ra gjylja ke rrota,
tanë xhephanet 2) ngarkue mbetën ndër karroca.
Çuke m'çuke fakklojnë pushkë e bajoneta,
mbenë jetime dymbdhetmij hise të shkreta,
hise t'shkreta dymbdhetmij' armë pa cuba,
hise t'shkreta dymbdhetmij' nana në rruga,
hise t'shkreta dymbdhetmij' nuse pa burra,
hise t'shkreta dymbdhetmij' oxhakë pa tym,

1) kanicë = dorzë me kashtë thekne.

2) xhephanet = këtu: municione (turqisht).

hise t'shkreta dymbdhetmij' konage shqimë:
me t'dymbdhetët mbenë dhe Vllado e Milani:
n'dhé të huejin pa exhel 1) iu ba kurhani.

8

Rrjesht zjarmoret ishin ndezë në mal të qetë,
Pal't e flakës pahit era lehtë e lehtë,
përreth rogjes 2) valle-valle si kunorë,
rreth e m'rreth janë qarkue trimat malsorë:
dikush ngrofën kraharorin e zbërthye,
dikush shpinën përreth prushit e ka kthye,
dikush qetë ndonji livere 3) për ta tha,
dikush tjetër mbush kollanin dy sira.

Elez Isufi me gjith krenë të vegjëlisë,
janë drejtue dhe kanë dalë në mes t'kojrisë,
Dan Zaskoci më të djathtë i rrin Elezit,
dy kollana: një për qafë e një për brezit.
Përmbas tij vjen Xhafer Doda shpatullgjani
kah vloi pushka, besa, vetë i pari rrani;
Ramë Ciku, trup të lehtë si skifteri,
n'jet' të vet kurrë bosh, s'i shnoi manzeri.
Përmbas tyne Senë Daci e Suf Xhelili
mustakkuqi bash si gjethe trandafili.
Me kta krenë sot nuk asht Islam Spahia;
brij' në brinjë plag' të thellë i dha Serbia.

Elez Isufi fytyrzeshkët, vetullzi,
burr' pa tufa, 4) por krenar, tollosumli, 5)

1) pa exhel = pa vdekje të parakohëshme (turq.).

2) rogje = livadh midis pyllit;

3) livere = këtu: shami e madhe.

4) pa tufa = pa zhurmë, pa fjalë shumë.

5) tollosumli = autoritar.

karshi hasmish n'jetë të jet's i panënshtue,
me t'pabesët grykë për grykë e thue më thue,
me malsorët ndan përgjysmë një lethi,
tan' malsia be po bajn' më kok'n e tij.
N'mes t'malsorve i pathyeshëm iu duk veti,
n'emën t'kombit ja ka nisë t'i përshëndeti:

«Ju lumtë pushka, ju mor trimat e malsisë,
zbardhët faqen, Lumës, Dibrës dhe Shqipnisë,
latë postahe 1) divizionet e Serbisë!

Skënderbegut ju ja mbajtë' një porosi:
njimij' huta kanë gropue dymbdhetmijë!
Dgjoni, burra! Do ju kujtojë dita e sodit
për kto brinjë që ja thyet ju kralit t'serbit!
Do t'ju marrë historia, s'do t'harrohet
lufta e juej, brez mbas brezit do t'kujtohet!
Do t'kujtohet trimi i ramë Halil Selmani,
pushkë e kangë pa ja ndalë ke istikami;
do t'kujtohet trimi i rrallë Halim Shehi,
me një kosë mbi dushman dufin shkrehu;
do t'kujtohen Selman Lushi e Shaban Coka,
Nexhip Visha, Rexhep Troci e Jakup Tota,
Shaqir Dauti, Rexhep Laçi e Hajzar Gjoka!
S'do t'harrohet trimi i gjallë Uke Shkambi,
që dërmojti njimij' serbë ke shkaurrani!
S'do t'harrohen Kamber Musa e Sul Salia:
mbushën Shejen një sahat me postaqia! 2)
Nuk harrohen Haziz Xhaferi e Dali Lami,
Hasan Rama, Xhafer Sula e Fal Kasami
e shumë tjerë që po prehen nën murana,
por shqiptarët për kso ditsh i rriti nana!
T'mos i mbetet kujt merak sepse në mbesim,

1) postahe = lëkurë e regjun me kryp (postiqe).

2) postaqia = këtu: trupa armiqsh.

për dhé tonin burrë e grue krejt do t'vdesim!
Kujt: — Aman, ti mos na nga! —, ne nuk i thona,
qoftë kjo Athina, Beligradi apo Roma,
se luftojmë veç për komb e troje tona!»

Mbas Elezit ndër malsorë u ndie një za:
«Dgjoni kang'n e Kolasianit që e kan' ba!
Xhem Sadria vetë e bani e do ta kndojë,
veç i lumshin të dy krahët me gjith gojë!»
Kur ja thirri sa n'krye pati kangës trimi,
ndër malsorë zemra t'reja përtërin:

«Kndojn' gazetat n'Rumeli,
n'Prizrend serbi paska hi!
Ka zanë serbi Prizerendin,
po i thotë Lumës: «Lirom' vendin!

Lirom' vend', lirom' vatanin!»
Reç e Dardhë zunë Kolasianin!

«Qëndro pak, lumi Bican,
se bes'n e Zotit që t'kam dhanë
besa vetëm s'kam me t'lanë!»

Kur vikati Halil Selmani

«Bini, burra, ktij dushmani!»,
ushtoi zani i Ramadanit:

«Bini, djem, hasmit t'vatanit!»

Po bërtet Islam Spahia:

«Bini, djem, se shkoi Shqipnia!»

Të tre zanet shkojnë hava:

«Bini, djem me hov me i ra,
ka hy serbi n'cullë e n'gra,
fmijtë e djepit asht tue i vra!»

Kur u ngreh poplli kundrejt,
mbenë asqeri hukubet.

Kërset pushka, merr gjamë kepi,
sot për kral u ba kjameti!

Gjet kjameti kral'n e zi,

shkel Elezi me malsi.
Kërset pushka dridhet toka
shtinë Elezi me dy topa,
Me dy topa shtinë Elezi,
krejt në sulm u hodh mileti.
Sulmoi Lumë e Dardhë e Reç
sot për kral mos Zot ma keq.
Sheja e Luma po shkojnë gjak,
po i thonë Drinit: «Ndihmomë pak!»
Krali i serbit ban medet:
«ma faruenë asqerin krejt!
Ma faruen asqer'n e ngratë,
burrat n'pushkë e grat' me spatë,
nuk erdh një në Beligrat!
S'ma lanë një në shpi me shkue,
fjalë ke nana për me çue!»

Ky kral Petri po mban zi:
«Un në Lum' s'po muej me hi,
m'prenë asqerin dymbdhetnij'!»

Krali i serbit mend hava,
toka jonë nuk asht mera
që të mbledhish dhen e dhi
e t'i lshosh ti pa bari!
Mbaje cakun ku e ke
tjetër herë mo' u kap me ne:
po t'lakmosh me na marrë tokën,
në Shqipni do ta bajm' gropën!

Peshkopi 1965

NË SULM PËRMBI BARIKADA!

Rinisë, në 20-vjetorin e saj

Kur gozhda e çizmes fashiste
e pruli shqiponjën n'kurris
dhe zemra e tokës shqiptare
me hekur po çahet n'midis;
kur ajri i mbushun me zeher,
nga gryka ne frymën ne e muer
dhe rrasat e zeza të tokës
kulshedra i kapi me duer;
kur Shqipja jonë peng mbeti
e shtangun, mbërthye me sopata
dhe vaji i foshnjës ndër riza
me britëm i shkonte përmbra;
kur malet dhe fushat rënkojshin
nga pesha e barrës s'pamasë
dhe guri në mes të lëndinës
prej vujejtjes përpiquej me plasë,
si dufi i erës s'Tomorit
jehonë lshoi zani i Partisë
dhe t'vdekmin e lvizi nga vorri,
«Mbi tanksa!» i thirri Rinisë.

Mbi tanksa! Mbi hekur të zi!
Me grushtet e tua t'i shkrijs;

me vrullin e revolucionit
barbarin ta shqepish për brish!
Mbi kshtjellën e vjetër vërsulu,
e ndeze e digje në flakë,
me rrashta le t'mbushen përrenjë
e mbyte fashizmin në gjak!
Me gjokse të hapun si gjyshat,
me krah' të përveshun me shpata,
në sulm, o Rini e Shqipnisë!
Në sulm-ë përmbi barikata!»

Si foshnja thith gjinin e nanës
e thithën sokolat kushtrimin,
e thellë n'damarët e gjakut
e shkrojtën, rranjosën besimin:

«Me ty, o Parti Komuniste,
sot lidhet i ri edhe i vjetër,
me ty asht djelmnia shqiptare,
veç fjal's që thue ti, nuk ngef tjetër!
Me emnin tand t'shenjtë në gojë
bashkimin krijuem në Nandor:
lam' bankat e punën, parmendën
dhe rrokëm ne armët në dorë!»

Trimneshat e reja t'Shqipnisë
e flakën tej perçen, e grisën!
Me kang' të fitores në gojë
tok luftës s'çlirimit ja nisën!
U ndezën e shkurre e dëllia,
sa tymi u shkoi në çdo shtek:
me gjokse po çahen llogoret,
nuk tuten jo trimat me vdekë!
Të zbathun në borë edhe n'akull,
në ferra me meja e me gropa...
të shtimën e hutave tona
e ndjeu Ballkani, Europa!

Dhe gjaku i ngrohtë i rinisë
qytete, katunde i lau
e tymin e hidhun t'barutit,
të kryqit të thyem e shpërndau,
e strofkën e mykun të beut
e tundi n'themel përgjithmonë
dhe ylli i kuq i fitores
shkëlqeu në qiellin tonë!

Si gj'mimi i fortë i rrufesë,
tash zani i Enverit kumboi:

«Përvishuni pun's s'rindërtimit;
mëngjesi i jetës agoi!
Tash kanga dhe gazi hazdisen
se t'keqen na e mori trishtimi
dhe vendin e drunit e t'vrasjes
për shekuj e zuni gëzimi!»

Rini, o Rini kurr t'mos ndalet
ai hovi yt triumfonjës,
askurr ndonjihera t'mos mposhtet
ai shpirti i yti krijonjës!
Kurdo e kudo të ndëgjohet
sot kanga e jetës së re;
në punë, në shkollë, ndër ara
ti diersën të derdhsh për atdhe!
Kudo, në çdo vepër, të duket
e fort', si granit, dora jote,
dhe mendja jote e shndoshë
kudo t'triumfoj' gëzimplotë!
Në rrugën që t'çon n'Socializëm

ti vendin t'ja zesh të së vjetrës,
ti je shpresa e bukur e atdheut!
Ti, ti je pranvera e jetës!

Mbi kockat e njoma t'Qemalit
e t'mija të rinjve që ranë,
djelmoshat dhe vashat krenare
betimin e vet na e banë:

Me thirrje t'kushtrimit t'Partisë
dje rrokëm ne pushkët, granatat:
për t'humbun ne gjurm't shkatrrimit
sot rrokim e kazmat, lopatat!>

Thell' n'palc u ngul kazma dhe Dajti
u shpue me shpejti anembanë,
vrik shinat e para u lshuen,
sirenat fishkëlyen në Tiranë!
U thye edhe shkrepit i Shkopetit,
kënetat u thanë e shtërpunë
e rrezet e hidrocentralit
ne dritën bollëk na e prunë!
Mëndafshi u end në pëlhura,
sot tymi n'oxhaqe përdridhet,
e gruni, panxhari, pambuku
në tokat e reja po mblidhet;
në rrugë, në shkolla, miniera,
ke nafta, benzina me puse,
krahnoret e gjana t'rinisë
u mbushën me shenja sulmuese!

Kudo që ta hedhish shikimin
asht gjurma dhe vula e rinisë;
asht mundi, asht djersa si lumë
t'rezerv's luftarake t'Partisë,

të ksaj fidanishte të njomë,
filizat e ri i shpeshon,
e radhët e nanës Parti;
çdo ditë e çdo orë i forcon!

Partia pasqyr' e mendimit,
e ndjenjave, e forcës së gjallë,
këtë nuk e lkundin mashtrimet,
tallazit i rri ball' për ballë!
Këtë nuk e trembin kërcnimet
as rrezet e bomb's atomike,
se gjaku dhe mishi i saj
asht pjekun me ndjenja fisnike!
Ti ngjeshju, rini, n'gji t'Partisë,
shtërngoje ma shum se çdo herë.
Me gërma të ziarrta, t'çelnikta
t'i shkrueshjsh fjal't e shokut Enver:

«Ti rueje çdo dushk të Shqipnisë,
ti rueje çdo gurë e lëndinë,
ruej fushat e mbjellme me grunë,
minierat, fabrikë e uzinë!
Ruej valët e egra të detit
t'mos vinë e t'përplasen pa i pa,
ruej qiellin prej sorrave t'zeza,
asnji të mos mbefet hava;
ruej ditët e bukra t'pranverës,
ti rueje çdo pllambë të kufinit,
ti rueje bashkimin me popull
e rueje si beben e synit;
se shtrigat kur rrudhen e plaken
dhe kambët e veta s'i mbajnë,
ndër krahë u ndalet fuqia,
me gjuhë mundohen t'përçajnë!
Bashkimin që kemi ta prishin

tash shtatëmbdhjet' vjet spiunojnë,
me ftyra të ndyta si Temot
bajrakun ne duen t'na e turpnojnë!
Por kush asht mundue e mundohet
me turp ta mbulojë Shqipninë,
ke dera atij turpi i ka vajtun,
me turp e paguen poshtërsinë!

Sot shtete t'Europ's e t'Ballkanit
me zjarrin në dor' na ngacmojnë,
me flotën e mürme të Natos,
me kunja raketash vringllojnë,
me sy dhe me gojë të hapun,
vërtiten e çirren, bërtasin,
por para trimnisë ka le frika,
në strofkat e tyne t'pëlcasin!
Po! Ne kemi dashtun dhe duem,
të lidhim, të kemi miqsi
me miq e me shokë të pahile,
që t'shofin si vllaun ndër sy;
por kurr jo me miq të tërthortë.
që sytë t'i mbajnë ke opingat,
se kambve, thotë populli ynë,
të shohin t'pabes't edhe shtrigat!
Kush vehten mik tonin e quen,
gjoja tue na dashtun t'mirën,
a mundet t'i laj' shpres' Greqisë
t'androjë për Vorio-Epiren?
Kush asht komunist i shëndoshë,
që don ne t'ndërtoim' socializmin,
a mundet t'pajtohet me judët,
me llumin e shitun Titizmin,
kur sot në Shqipni i madh e i vogël
të dalin dhe t'bainë dëshmi
se numri ma i madhi i sniunve
jan' kapun me lidhje n'Serbi?

Njaj miku i shpirtit e i zemrës
 a mundet t'veprojë si ky i fundit,
 me t'nxjerrun jasht' n'pik' të natës,
 t'ndërsejë edhe qent' e katundit?
 A ban, vall', vaki me t'than' miku:
 «Ju urdhnat e mia zbatoni,
 për hatrin dhe trillet e mia
 të zotët e shpisë i rrëzojnë»,
 që giakun dhe jetën e tyne,
 e ditët e bukra t'rinisë,
 i vunë edhe i ven' në rreziqe
 për pamvarësinë e Shqipnisë?

O brezi ynë djaloshtar,
 ju t'ri edhe t'reja veshroni:
 ju vuetjtjet e gjyshit e t'babës
 në çastet e sotme kujtoni!
 I ri ti je sot, je filiz,
 por banu i thinjun n'mendim;
 të pastra ruej eshtnat e shokve
 dhe ti si ata banu trim!
 Prej trimash ti rranjën e ke,
 prej brezash kshtu denbabaden,
 që n'dorë u lan' shpirtin xhelatve
 veç shqipe t'këndohet ky vend!
 Dhe trima jan' prisat e tu!
 T'vendosun për vdekje ne iemi,
 për rrethin e zjarmit të shpisë
 ne frikën askujt sot s'ja kemi!
 Trimneshë ne sot kemi Partinë,
 që as hekur as zjarr nuk e tund,
 t'guximshme si populli ynë,
 që s'trembet e asgja nuk e lkund!
 Në trupin e ksaj trimëneshe
 dhe sot shifen shenjat e plagve,
 por hecën gjithmonë përpara,

s'e ndalin as hovet e dallgve!
E ballin e ka si fildishi,
të ndritun, pa rrudha, pa njolla,
e synin e ka si shkëndia
si n'male ku njitet shqiponja!
Të pastër ajo e ka zemrën,
të zjarrtë si revolucion:
Me ty, o Parti Fitimtare,
Rinia përpara marshon!

SHPATË E XHVESHME E KLASËS PUNËTORE

**Kushtue Armës së Sigurimit të
Shtetit me rastin e 20-vjetorit të
krijimit të saj.**

Si nga bjeshka, ku len serm ujt e burimit,
nga Partia lindi Arma e Sigurimit.
Lindi arma, shpatë e zveshme e klas's puntore,
që mbas shpine iu fut hasmit ndër llogore,
ndër llogore e deri n'shtabin e legjonit.
Sigurimi i shtini rranj't informacionit.

T'gjitha çarqet që fashizmi kish kurdisë,
u shkumbuen e plani i tyne ra përmbys!

Dalngadale tue ja hequn dheun nën kambë,
ra' Italja sikur bjen ndoj mal i tanë!

Mbas furtunës, n'vend që t'lind' dielli si pishë,
zu një breshën e çdo kok' na e nguli n'mish:
divizionet e Gestapos me zinxhira,
n'mitroloza na e ban' trupin bira bira.

Para u printe, n'rrugë e shtigje, pjella e vet:
qent' e Ballit e një rrym' Legalitet!
Rrym' hafijesh, shpirtën t'krymbun, siç i thonë,
që n'ball' dolën kundërpeshë e Frontit tonë!

Por zinxhirat edhe kurthet e Hitlerit,
Sigurimi i ndërkambi përnjihërit
dhe ushtria e çlirimit me rrebesh
la «esesët» ndër bunkera dhamb' kërveshë!

Kur n'zjarr shkrini flaka jon' padront e vjetër,
t'par't e Ballit gjetën shpejt padronin tjetër,
që sajonte edhe ktu, n't'bukrën Shqipni,
t'ngrinte krrabat e thertoresh si n'Greqi!

Vdiq fashizmi, u çlirue populli shqiptar,
por mbas vdekjes korbi i zi na e la një farë.
Prej ksaj fare, gjys'n e thesit mbrendë e mbollë.
gjysmën tjetër përtej detit e përcollë.

Prej Munikut, Maltë, Athinë e Itali,
me kta krymba polli jasht' dyzet parti,
si «Liria» edhe një «Shqipnia e Lirë»
me Hasan Dostin e një bej Ali Këlcyrë;
«Parti Agrarë», «Indipendent, Blloku Kombtar»,
Gjon Markgjonaj, me Vërlac e bajraktarë!

Kjo lloshane u shpërnda ndër tarikate,
tue u stërvitë për diversion e ditë e natë.

N'Federal Investigejsh merrej mjeshtria,
n'shkolla t'Simit e n'Athin' ke Asfalia,
në Sërvis Intelixhenc të mshel' ndër shpella
për Shqipninë ata kurdisnin plane t'errta.

Gjysma tjetër, që na e mbollë korbi mbrendë,
qitën kokën, zun' tue u ba ferra me gjemba.
Nuk shkoi gjatë dhe na mbini ferra e parë,
faqja e zezë me klerik' «Bashkim Shqiptar».
Të ndërsyemun nga urrejtja e Vatikanit,

ngriten grushtin kundër popllit e vatanit;
n'fjal' me grup të mbeturinës s'Riza Danit
ata u lidhën me spiunin Fullc misterin
tue marr' n'UNRA, si me i marrun gjarpnit zehrin.

Rranja e ferrës asht e keqe, rranjë e vjetër,
tue pre njenën, menjihet' na mbin një tjetër:
mbini «Komiteti i Maleve» n'veri,
komitet prej kriminelash me pari,
që me bamun desh kryengritje t'armatosun
e pushtetin popullor kshtu m'e varrosun.

Por vatani, t'gjith atë që e kan trathtue,
mbrenda i kalbi, kurr mbi tok' s'i ka durue!

Kështu i kalbi dhe për shkambi i përplasi
aristokrat që n'grup i mblodhi Qeribashi,
Abdyl Sharrën që, n'krye t'grupit t'sabotimit,
minat vuni në themele t'rindërtimit,
dhe një «Front të Rezistencës» të hutue,
që arm' mblidhte kundër popullit me luftue.

Kapitali i perëndimit gjuhëspec,
kur e pa se qerrja e tij ktu nuk po hec,
se ktu mbrenda sharra n'gozhdë i kishte ngecë,
nga gjith kampet çoi e mblodh çdo lloj kopuku,
m'nji rranz' meje kok' më kok' të gjith i struku,
e u ra n'pre si n'ndoj tufë kur bie uku.

Amerika dhe Hinglizi, ma zengjina,
zgjodh'n e morën desh të trashë — desh me brina.
Disa t'tjerve u ra shortja shqerra t'thatë:
vrapi i vogël, s'pa'n fuqi me shti inat...

Nji dit' para se t'i nisë për ktu jeziti,
për çdo qendër i grupoj dhe i porositi:

«Vrani e preni se ju sot e keni ditën,

jeni trima, p'r asnji jush s'e kemi frikën,
ndihm' ju keni si Hingliz dhe Amerikën!
Nuk shkon gjatë, jo ma shum se kjo pranverë,
komunistët kem me i flak', me i hudhun n'erë
e kulltukun do ta zini edhe 'i herë!
Por nji gja veç prej asnjenit t'mos harrohet:
n'qoft' se vallja edhe rrethi ju ngushtohet,
të kaloni menjisherë në kufi
te Broz Tita mbrenda në Jugosllavi.
Asht i yni mish e shpirt, sa e ka fuqinë:
dora jonë sot drejton Jugosllavinë!
Asht përpjekun që në luftë e deri m'sot
tue punuë me shqiptarët «patriotë»,
Koçi Xoxe, Pandi Kristo e të tjerë,
q'ishin «burr», s'ishin njerz të pahaber!
Ai ka derdhun e vazhdon me derdh' miliona,
sot asht gati me sulmue me divizona!
Tashti nisi dhe kta urdhna t'i zbatoni!
Ja dhe armët Shqipëninë ta «çlironi»,
ja dhe paret për nevojat ku do t'shkoni,
ja dhe radio që sukseset t'na njohton!

* * *

N'det e n'ajër edhe n'tok', nëpër errsina,
u vërsulën diversantët me duzina:
Hamit Matian e federali Lleshanaku,
Zenel Shehu, Ndue Pjetri e Et-hem Caku;
e ksi llomi shum Zenela e shum Hamita,

që u gazmuen e zun' bes' se u erdhi dita...
der ke qeni, Panajoti, që kufinit
qark na i binte me njisite t'provokimit,
që i lidhun me at Temen n'radh' t'ushtrisë,
kish shtri thonjët me ja shkul' zemren Shqipnisë
për ta ndamun sikur petat e byrekut,
n'mes t'Itales, Jugosllavit edhe Grekut!

Kjo llomhane, që erdh me afshe krokodilit,
ktu u shkrinë mu si vesa para diellit!

Këtu u shkrinë edhe i tretëm si qiriu
se gra e burra ruejn çdo shteg me pushk' për syu!

Mos të rrehen ujqt' e serbit e t'prendimit:

kurr s'ja hjedhin armës ton' të Sigurimit,

as në fushën ball' për ball' të trimënisë,

as në rrugën e mashtrimit e t'dredhisë!

Se puntori i sigurimit ka cilsi:

t'mshet'n e zemrës menjher' me ta përpi,

e ka synin prush të kuq si thengjill zjarrit,

kurr nuk tutet as nuk dridhet para varrit;

e ka zemrën për tamam porsi t'luanit,

hovi i tij, si me qen' hovi i tufanit,

asht gjakftohët kur shkulmon vala e kazanit,

e ka gjumin shumë ma t'lehtë se e ka skifteri,

s'e ndal kambën as prej breshni, as prej terri,

udhton n'vapë përmidis të përvëlimit,

për nën akull noton n'mes të Erbeimit,

e don popullin sikur don i biri t'jatin,

kurrnjihëra s'e ka marr' t'njomin për t'thatin!

Ktë Partia vetë e lindi dhe e rriti,

e edukoi dhe n'përpjekje e kaliti!

Sigurimi, po, asht arma e lavdisë!

Njizet vjet gryk' për gryk' me qen t'Shqipnisë!

N'male e n'fush' me shpin' për tokë i ka mbështetë,
dora dorës sa me thik' me bajonetë;
parashutat ua ka lanun var' për krahut
tue i luejtë era me kok' posht' në dega t'ahut!
Kush ra n'tokë ndëgjoji zanin: «Je i rrethuem!
Luejte kambën, trut' n'hava t'kan fluturuem!
Mos lëviz, të ftoha brinjë n'automatik,
miq si ju ketu i pret litari n'grykë,
u ka rrejt' shefi që u stërviti në Munik!
Merre radion, jep sinjalin e dështimit,
kallzoi shefit dat'n e orën e varrimit
dhe i thuej se s'ka mbetë asgja sekret,
po ta mbajti, hajdë ktu, provoje vetë!»

Gjithë trathtarët i lan' kockat, n'malet tona,
siç ka thanun prisi i dashtun Enver Hoxha!
Dhe dollarët me dinarë edhe sterlina,
ua prem' kmisha, kok' për kokë ua blem' qefina!
Drit' fitoresh shpërndan Ylli i Sigurimit,
ylli i Palit, Hajdar Tafës dhe i Asimit,
tre puntorë operativ' të mbasçlirimit,
qinda tjerve që u këndon populli kang'n e trimit!
Kta heronj të armës son' me krahë divash
e ban' murin e kalas' me rrashta bishash!

Ty po t'tham' or kau me brina i Jugosllavisë;
e ti thueja miqve t'tu e t'zotve t'shpisë;
mur me rrashta do t'ju bajm' n'kufi t'Shqipnisë!
Do u mbesë koka mbrenda telit, varë në gardh,
s'mund na prekin asnjë fije në livadh!

T'porosisim mos e prek grenzën me krande
se do t'gjesh ti veç të zez'n e kokës tande!
Hiqni mendje nga komploti dhe hafia,
sot ka armë shumë të forta n'dorë Shqipnia!

**Ka të fortë, e t'papërkulun Sigurimin,
që anmiqve mbrenda e jashtë u kall trishtimin,
se gjith poplli sigurim asht, mbar' Shqipnia,
N'çdo betejë prijn' Enveri dhe Partia!**

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

DIBRËS S'IME

Me rastin e 20-vjetorit të
çlirimit të Peshkopisë

Sa m'kandet, o Dibër, kto ditë
t'ja nisi për ty me këndue
e forca e zanit n'thellsitë
e grykve t'shkoj' tue ushtue!

Kjo kanga e ime t'bashkohet
me thirrje t'malsorve ndër maja,
kur rendën mbas Gjergjit në Sinë,
tue zbritun nga shkrepja e pllaja;
kur armët dibrane u ngjeshën
përpjetë kah malet e Rusë
e prisin e madh t'Kastriotve
e ngulën n'kështjellën e Kruisë!
Të lumshin ty krahët, moj Dibër;
se t'madhe e ke pasun vikamën;
qysh ditën që t'prini Moisiu
anmiqve u vune rropamën!
Gjith malet e fushat e tua,
tue nisun prej Reçit e Dardhës.
ja shquerën Sulltanit krahnorin
në fushat përmes Valikardhës!
Sa mote, sa shekuj të randë
mbi supet e tua kaluen!
Burrneshë e malsore qëndrove,

kurr shpinën për toke s'ta vunë!
Me tymin e pish's u tymove
dhe fjetun me shpinën për gurit,
në gji ti të ngjeshun për mishit,
ja ruejte yrnekun flamurit!
Ky flamur i thirri t'nand' malet
mb' taborre me u lshue t'Hajredinit:
«Gajretni me pushkët e gjata
n'llogore t'Mustafa Jakimit!
N'tagana ju krenat ua hiqni
le t'mbyten si kungujt për Drinit!»

Me ditë edhe netë, të tana
Gjorica u ba tym e flakë:
nizamye me tufa t'Stambolli
iu mbeti po qafa në lak,
dhe ujët e Drinit të Zi
mbar' detin e skuqi me gjak!

Kur zjarri dhe flaka e Stambollit
u fik në Nandor t'dymbedhjetës,
të ndezi Serbia një tjetër
ma t'kobshëm edhe ma rëngjethës!
Të mbetën mes tymit e flakëve
ty, Dibër, po grueja e culla,
Se koha s'i priti me dalë
dhe mbrenda t'u dogjën ndër kullat!
Por trime e paepun, shkambore,
ti zjarrit me zjarr iu përgjegje
e kockat e kurrat serbianve
në gropat e tua i dergje!
Po! Varrin ktu gjeti Serbia!
Por... dasmën e bani Paria
se poplli coptou e lufto
e krenët për vehte fito!

N'agimin e tetë nandorit
t'përçafi dhe ty e vërteta!
Kur doli kushtrimi i Partisë
dhe ti nise luftën me çeta!
Mëngjesi në Grykë të Vogël
at' ditë pranvere buzqeshi:
në luft' për çlirimin e vendit
gjith populli armët i ngjeshi!
Ja pushkët e para kërsitën
n'Bulqizë dhe n'Kep t'Sofraçanit
e plumbi hakmarr's i Nazmiut
në tru u fut thell' t'italianit!
At-hera gjëmoi Gryka e Madhe,
Okshtuni e krejt Martaneshi:
dibranët në kambë jan' ngritun,
ndër male tue pri Haxhi Lleshi!
U shprazën e topa e mortaja,
gjith anësh u msye Peshkopia:
«Përpara, o shok' partizanë,
rrethoni dhe biniu n'frangia!
T'na njohë Itajla e gjermani
dhe gjallë t'mos dalë paria!»
Rrëpt' sulmi vazhdoi pa ndërpreme
n'Hinoskë dhe mbrini në Sheher,
ku sharsat ndër mure ulruen
tue vjellun po hekur e zeher!
U dridh anëmban' Dibra e Madhe
se krisi n'çdo derë e dritare,
legionet e murme u shuen
gjith anësh tue ramun patare!
Ja fronti përpara po ecën
dhe lufta n'mbar' Dibrën u shtri:
formohet në male t'Sllatinës
e para Brigad' në veri!
Brigada e tetmbdhjetë sulmuese,

që msyni kah Luma e Hasi,
nazistë e fundrrinat e Ballit
në akull të Drinit i rراس!
Pobregu e Bardhoci bublluen,
bregore e lugina me radhë
dhe lisat e dushkut u grinë
në brigjet e Drinit të Bardhë,
e copat e fundit t'zinxhirit
të tanksit u ban' grima grima,
helmetat me kryqin e thyem
u varën përmbi autoblinda!

—*—

Në Gushtin e dyzetekatrës
mbar' Dibra lirinë e fitoi,
flamuri i lyem me gjak
në maja t'Korabit valo!
Valvitjet e tija treguen
Partinë që ndriti pishtar:
anmiqt' e vllavrasit i rrxuem
parinë edhe çdo bajraktar!

Kang' t'reja, t'mallgjyeshme u thure,
nan' Dibër, ti trimave t'tu,
që n'emën t'atdheut e t'partisë
mbi gryka t'bukerve jan' true!

I thure Nazmiut edhe Gjokës
ti vargje të afshit burrnor;
Demirit, Rizait e Stefanit
që vdiqën me armë në dorë!
Dhe Ibja dibrania e re
ndër breza do t'ketë lavdi:

për diellin e jetës njerzore.
në hekur t'fashizmit u gri!

— * —

Ne andrat e Gjok's e t'Nazmiut
në vend i kem çue dhe do i çojmë:
me pushkën dhe kazmën në dorë
sot ne socializmin ndërtojmë!
Me kazmën po djersën e derdhëm,
nga rranjët ne Dibrën ndryshuem:
ndër kambët e malit t'Korabit
qytetin e ri e ndërtoem!
Me pushkën i ruejmë fitoret,
n'kto brigje ne syni s'na tutet:
gardh zjarri e kemi kufinin,
as miza përmbrenda s'na futet!

Dibranët i thanë Enverit:
«Partisë ne besën i dhamë!
Ne t'mirën e t'keqen mbas teje
do t'jetë malsori dibran!»

FALE JU QOFSHIM NË SHEKUJ TË JETËS!

Me rastin e 50-vjetorit
të Pamvarësisë.

Falë ju qofshim, o dragojt' e tok's arbnore,
falë ju qofshim, që s'na latë me dalun dore,
falë ju qofshim, o ju shpata të çelnikut,
që kufinin vutë der n'kodra t'Kaçanikut,
falë ju qofshim ju, o krah't e t'parve tonë,
Falë ju qofshim n'shekuj t'jetës përgjithmonë!

N'maje t'kepit, ndër stuhi, ju lindi zana,
ngjesh' në hekur, gjith në shpata e jatagana,
gjurma gjurmës mbushët vendin me murana
trimënie, si ai Gjergj Elez Alia,
që fushë luejti e luejti male nga trondia
kah i solli me topuz balozit t'detit
tue ç'a tokën risk' si lkundjet e tërmetit!

Falë të qofshim ty, o vrulli i Kastriotit:
mb' kala t'Krujës si pishtar i shndrite motit:
Vrulli i krahut, i shpatës tande, Kastriot,
plakës turke ujë ja bëni sytë me lot!
Shum taborre ja përvlove e i dogje n'valë,
ndër hendeqe krejt-u mbetën kuajt me shalë!
Bir Shqiponje, i dhe krizëm mbret sulltanit,
i kallzovë së si zot i del vatanit!
Krizma jote n'katër shekuj mbet jehonë,
prini çetat e lirisë t'mbarë kombit tonë,

që edhe n'kohët ma të vshtira nuk u prulën,
kurrnjihëra jataganin nuk e ulën!

Katërqind e pesdhjetë vite pa pushue,
gra e burra kundër turkut kanë luftue.
Kanë luftue porsi asganat me burrni,
në zidan keq tue heqë si korbi i zi,
fukaraja tue mos pasun ujë ndër sy,
tue pasë mbrenda kush tre dhen e kush tri dhi,
Padishahu lyp xhelep e lyp vergi,
lyp ashar — e për një kokë bahej kiameti! —
në malsi ku s'qiste toka as bukë për veti:

e n'kta shkrepë lyp me ngranë Sulltan Gazepi!
S'menë tue lypun ditë për ditë gazepi i zi,
në të repnën, në të zveshnën Arbëni,
ku dhjetë katunde sbashku bluejshin n'nji mulli,
dymbdhjetë shpi për herrë kishin një kal' t'zi,
dymbdhjetë nuse me rend ndrrojshin një shami,
dymbdhjetë burra kishin n'front një kapakli,
bukën n'torbë, n'istikam krypën përmbi,
hutën n'dorë, rrypin ngjesh', qefinin n'gji!

Kshtu kanë hequn dhe kanë vëjtë shqiptar't e
shkretë
për m'e ruejtun dhe me e mbajtë emnin e vet!
Kshtu kanë vëjtun mos me u humbë guri i kufinit,
mos me humbun gjuha jonë, gjuha e Naimit,
mos me humbun bes'n e pushk'n e bujarinë,
as zakonin, as kostumin, as burrninë!

T'mbramet planë kur kulshedra e Stambollit
hartoi kobshëm me ja shuemun emnin trollit,
e ja nisi shqipen n'gozhda me e gozhdue,
një me tokën kullat tona tue i rrafshue,
imitë e djepit, deri ata, tue na i shkruembue,
maje n'maje shunglloi toka si prej motit,
britm' e madhe duel prej vorrit t'Kastriotit:

«N'kambë, shqiptarë! Rrokni spatat në kto dhena,
pritnia kokën turkut, gjarpnit me dy krena,
asnji n'kambë në kto vise gjallë t'mos mbesi,
ksula e bardhë të bahet zot e t'zhduket fesi!
Ngreni Shqipen të valvit' nëpër ajri,
t'i prij kombit veç flamuri kuqezi!»

Zani i fortë i të madhit Skënderbeut,
çoi shqiptarët t'gjith në kambë si miza dheut!
Ngritën krye t'gjitha fushat mbarë t'Kosovës,
Dibra e Luma me malasinat e Gjakovës,
ç'mban Mirdita, n'Malsi t'Madhe e n'Shalë e n'Shosh,
Matj e Lezha e mbrini krizma n'Tarabosh,
Durr's, Tirana e nahia e Elbasanit,
Muzeqeja deri n'malin e Sazanit,
Vlona mbarë me Himarë e Mallakastër.
Kurveleshi, Konispol e Gjinokastër,
u çue Përmeti me Kolonjë e me Skrapar,
Korça krisi bashkë me Gorë e me Opar:
fort shtërngue rrokën armët për kondakut,
laku i kambës zu t'i dridhet turkoşhakut:
si kasapi kur var mish kortar-kortar,
kshtu i varën zabitllarë e pashallarë!

Gjith Kosovës, Toskve e Gegve për liri,
për rilindje t'kombit tonë i kanë pri,
Abdyl Frashër, Mihal Grameno e Çerçiz Topulli,
le e rritë e pre për masë si prisa populli,
Hasan Prishtinë, Gurakuq e Bajram Curri,
Nkoll Kaçorr, Hoxh Tasim e Ded Gjoluli,
Bajo Topulli e trimi i rrallë Rrapo Hekali,
Plaku i Vlonës, prisi i parë, Smail Qemali.

Bash si dritën Lirinë kombit ja kanë dashtë,
pushka e penda s'iu ndal kurr as mbrendë as jashtë!

Për të hequn qafet zgjdhën e otomanit,
kurrnjihëra nuk iu tut syni nishanit,
dersa shtypjen shekullore e varrosën
edhe turkut rranj'n e rranjës ja çfarosën!

Në Nandor, në nandqind e dymbëdhjetë,
n'mëmedhe fluturoi shqipeja me fletë!
U hap lajmi, porsi lajmi i Maratonës:
«Ngriti flamur Ismail Qemali i Vlonës!»
Dhe ky lajm e përshkoi botën breg e n'breg
se shqiptarët janë të gjallë e nuk kanë vdekë!
Mbas robnisë ma së katërqindvjeçare,
Shkaba e zezë me fushë t'kuqe u ngrit krenare!

* * *

N'hie tuej qofshim në, kreshnik't e motit,
që ja mbajtët amanetin Kastriotit!
Brez mbas brezi n'mend do t'mbetet vjeshta e tretë,
pamvarsia që u fitue n'njizet e tëtë!
Zemrat tonë do t't'kuftojnë djalë mbas djali,
ty, o Vlonë, ku ka le Smail Qemali,
ty, o Vlonë, o prush i kuq i Labërisë,
q'je shkëlqimi i faqes sonë të historisë!

* * *

Sot këtë flamur, që dikur e ngriti Vlona,
e ka kapun dora e fortë njizetenanda!
Njizetenanda në nandor dyztekatër,
ngriti rishtës këtë flamur në qiell të kaltër,
dhe e nguli me beton në troje t'veta,
e s'do t'shkulet kurrnjihë' sa t'jetë jeta!

Njikjo dorë asht Partia me gjith Prisë,
që n't'gjith botën ja çoi zanin Shqiptarisë
dhe e bani një kala që kurr s'dorëzohet,
muri t'saj sot askërkush s'mund t'i afrohet!
N'ktë kala shkëlqen dielli i socializmit
dhe idetë largëpamse t'Leninizmit!

* * *

O stërgjysha! Çohi n'kambë e na beconi,
çohi e shifni Shqipninë edhe na thoni,
çohi e shifni dhe t'krenohi prej gëzimit
tue pa hasmët që tërbohen prej dëshprimit!

Skënderbe, çohu e shif ktë mrekulli,
n'vëndin tand na ka lë Skënderi i ri:

Enver Hoxha sypantrebun,
që i pret shpata n'katër anë,
ban kuvend me njëqind krala,
si bilbili kndon n'Tiranë!

ARMATA E RE

Me rastin e 20-vjetorit të

Ushtrisë Popullore

Ndër krahëti shkofshim — Armatës së Re,
që e banit egërsinë — t'i vijë era dhé.

Sa sot s'guxon kushi — me luejt' ma me ne!

Në kohët e shkueme — po, sene për sene:
me fesa, me shapka — qen' mbushun kto vende.

Ne tamblin e nanës — na e nxuer otomani
e pushkën ke brinjët — na e vu grekomani,
e brigjet e kaltra — na i thithi italiani;
të egër, t'pangopunë — përher' serbomdhejt'
në shpinë i kem pasun — gjithmon' si çakejt'

Pa zot qe Shqipnia — dhe n'koh' të Zogollit,
që djersën e popullit — ja jepte oborrit.
Barkunti, kambzbathuni — coptoju, puno:
satrapi n'pallate — përçaj e sundo!

Kur fesat e Duçes — u sulën n'kto ana
satrapi ja mbathi — me hik' nga Tirana
me ar e argjendin — tue mbushun maqinën,
xhandarët gjithanësh — tue ruejt' Geraldinën!

Po djemt' e Shqipnisë — si Mujo Ulqinaku,
i pritën me plumba — s'duruen jo ke praku,

s'duruen jo sunduesë — Viktora dhe Duçe!
Këmishat e zeza — ua banë të kuqe!

Mëngjesi i pranverës — agoi për ne, shokë,
Partia Komuniste — kur lindi n'ktë tokë!
Shqiponjës së strukun — që dergjesh pa krah
e zemër e fletë — Partia i dha!
At-hera mbi male — Shqiponja flutroi,
kur pushka e Partisë — mbi pllaja gjëmoi!

N'themelet e fundit — u trand tirania
se çetat e malit — u rritën me mija!
Në front të çlirimit — qe populli mbarë;
shegerti, argati, — puntorë e fshatarë;
nën shembull t'Qemalit, — të Vojos, t'Përlatit,
këthetrat gjaksore — ja kputën xhelatit!
Në kohët ma t'egra — të valës s'terorit,
e ban' kryqin copa — dhe spat'n e liktorit!

Ndër gryka e qytete — kudo krisi pushka!
Çelnikun e tanksit — e shtypëm me grushta,
çdo kullë e kasolle — u banë istikame,
prej flakës së kuqe — t'fuqis' partizane!
Më dyzetetreshin — më dhjet' të korrikut,
Enveri me shokë — nën mjekër t'annikut,
mu ditën për diell — në mes t'Labinotit,
në gryka t'mortajës — dhe t'gjyleve t'topit,
përhapën si rrfeja — ndër male t'Shqipnisë
lajmrimin t'formimit — të Shtabit t'Ushtrisë!
Sa shpejt, batalionet — u banë brigada,
kshtu nisi marshimi — ndër rrugë të gjata:
Përleshjet e dimnit — dhe t'valës s'qershorit,
i ndriti fitorja — në ditë t'nandorit!

Vullneti i pashoq — i ushtris' së qirimit,
e ndoqi egersinën — matanë t'kufinit:
kaloi Prizerendin — e shkoi n'Mitrovicë,
përtej Vishegradin — nalt, përmbi Sienicë,
dersa e përplasi — në porta t'Berlinit
Ushtria e Kuqe — Ushtria e Stalinit!

Mbi tokën arbnore — n'kto troje, n'ktë dhë
e mori fuqinë — Armata e Re!
Armata e Enverit — fitoret i mbroi,
n'dredhina e n'përpjekje — n'rreziqe kaloi
e gjakun e derdhun — me gjak e mbuloi,
por armën prej dore — askurr nuk e lshoi!
Këthetrave t'Titos — u doli matanë:
i mbetën divizjet — me krande ndër dhambë!
N'kufi provokimet — e greku dështuen:
helmetat engleze — ke vorret ua vumë!
Në kodra t'Bilishtit — e drejt Follorinës
i dogjëm si pleshtat — në flak' të benzinës!

Xhelatve t'Daj Samit — ne thonjt' ua zbuluem
dhe flotën e gjashtë — n'Mesdhë ja gozhduem
me grupin e Temes — n'xhenem ua dërguem!

Sot zani na ndihet — si pushka e Hotit,
se jemi si Osja — në kull' të barotit,
se e tan' Shqipënia — sot asht një ushtri
me gra e me burra — me pleq e me fmi!
As drejt e t'birin — s'i trembemi kuj
se kemi një flotë — mbi ujë e nën ujë!
Me shtatë pal' brina — le t'jetë kryqzori,
i çahet kazani — i plaset motori!

Pa mbrojtje përhera — kan' qen' kto hapsina.
Flutrojshin bumballat — çdo dit' me ulrima!

Shqiptarët e shkretë — t'pashkollë e n'vorfni.
 i shifshin nga toka — përpjet' me habi!
 Sot djali i të vorfnit — asht bamun shkollar,
 pilot ai asht bamun — i klasit të parë,
 mbi krah' të shigjetës — fluturon si vetima,
 lart n'ajrin e pastër — përdridhet turbina!
 Kur ke një ushtri — t'vërtet' popullore,
 kur ke oficera — të regjun n'llogore,
 kur asht po bashkimi — i popullit mbarë,
 kur asht me një fjalë «një» kombi shqiptar;
 kur ke një Parti, siç asht kjo e jona,
 Komandanti yn' — kur prinë, Enver Hoxha:
 le t'zij e qetë puna — n'katund e fabrikë,
 se je e garantueme — për jetë, Republikë!

Vëllim i Titit (1948)
 Në shtetë të bashkuar
 Shpirtë e shpirtë e klasë punëtorë
 Dibrë sime
 Fajë të dëshmitë të shpirtë të jetës
 Armatë e re

LIBRARIJA E SHTETIT

GJURORIASHP

39504

PASQYRA E LËNDËS

	Faqe
Parathënie (Kl. Jakova)	3
Valët e Drinit të Zi (poemë)	7
Në sulm përmbi barikada!	47
Shpatë e zhveshme e klasës punëtore	55
Dibrës sime	62
Falë ju qofshim më shekuj të jetës	67
Armata e re	72